

NR 11/2023

ISSN 1731-030X

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTORKA PROWADZĄCA I JĘZYKOWA

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr Mariusz Sorysz

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Prof. UR dr hab. Anna Kościółek

Prof. UG dr hab. Anna Machnikowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krzes

Zgodnie z wykazem MEiN z dnia 1.12.2021 r. dotyczącym czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych PPE znajduje się na liście czasopism punktowanych z wynikiem 20 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 450 egz.

Sopot 2023

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl; www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaezekucyjnego.pl

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7** **Enforcement of Arbitral Awards in Africa – 30 Years of OHADA. Strengths, Weaknesses and Opportunities**
Wykonywanie wyroków arbitrażowych w Afryce – 30 lat Wspólnoty OHADA. Zalety, słabości i szanse rozwoju
dr Jarosław Pączek, adwokat, członek rzeczywisty Królewskiego Instytutu Arbitrów w Londynie
- 23** **Dopuszczalność ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w przypadku odmowy wszczęcia egzekucji**
Admissibility of Determining a Relative Fee under Art. 30 Act on Bailiff Costs in Case of Refusal to Initiate Enforcement
dr Joanna Szachta, prawnik w kancelarii komorniczej

GLOSY

- 47** **Głosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 kwietnia 2022 r., II AKa 266/21**
Gloss on Judgement of the Court of Appeal in Warsaw of 8 April 2022, II AKa 266/21
dr hab. Zygmunt Kukula, pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej; funkcjonariusz Policji

KOMENTARZE

- 61** **Doręczenia pism sądowych. Komentarz do art. 133, 135, 136, 139 i 139¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.**
Serving Court Letters. Commentary on Art. 133, 135, 136, 139 and 139¹ of the Code of Civil Proceedings Amended with the Act of 9 March 2023
dr hab. Ireneusz Kunicki, prof. UŁ, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Koszty komornicze

Aspekty praktyczne

Anna Kościółek
Joanna Studzińska

 CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

SUMMARY **Enforcement of Arbitral Awards in Africa – 30 Years of OHADA. Strengths, Weaknesses and Opportunities**

The enforcement of arbitral awards on a global scale is regulated by a system of many international conventions, the most important of which are the New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958 and the Washington Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States of 1965. The vast majority of African states are parties to one or both of these conventions; however, some states on the African continent, historically under the influence of French law, have developed their own transnational legal system and have done so within a community called OHADA. This community is currently celebrating its 30th anniversary, and on this occasion, this article attempts to discuss the basic issues related to the functioning of the aforementioned system in the context of the enforcement of arbitral awards. For comparative purposes, the article also refers to selected case law issued on African territory outside the OHADA community.

Keywords: *enforcement of arbitral awards, OHADA, homogeneity of the legal system, AfCFTA (African Continental Free Trade Area), access to justice, certainty of law, efficiency of enforcement*

STRESZCZENIE **Wykonywanie wyroków arbitrażowych w Afryce – 30 lat Wspólnoty OHADA. Zalety, słabości i szanse rozwoju**

Wykonywanie wyroków arbitrażowych w skali światowej uregulowane jest systemem wielu konwencji międzynarodowych, wśród których najistotniejsze znaczenie mają Konwencja Nowojorska o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych wyroków arbitrażowych z roku 1958 oraz Konwencja Waszyngtońska o rozstrzyganiu sporów inwestycyjnych między państwami a obywatelami innych państw z 1965 roku. Zdecydowana większość państw afrykańskich jest stroną jednej bądź obydwu tych konwencji, jednakże część państw na kontynencie afrykańskim, będących historycznie pod wpływem prawa francuskiego,

wypracowało swój własny ponadnarodowy system prawa i uczyniło to w ramach wspólnoty zwanej OHADA. Wspólnota ta obchodzi właśnie jubileusz 30-lecia i z tej okazji w niniejszym artykule podjęto próbę omówienia podstawowych kwestii związanych z funkcjonowaniem tego systemu prawnego w kontekście wykonywania orzeczeń arbitrażowych. Dla celów porównawczych artykuł odnosi się również do wybranych orzeczeń wydanych na terytorium Afryki poza wspólnotą OHADA.

Słowa kluczowe: *wykonywanie orzeczeń arbitrażowych, OHADA, AfCFTA, homogeniczność systemów ponadpaństwowych, prawo do sądu, pewność prawa, skuteczność wykonywania orzeczeń*

Enforcement of Arbitral Awards in Africa – 30 Years of OHADA. Strengths, Weaknesses and Opportunities

Introduction

October 17th this year saw the celebration of the 30th anniversary of the signing of the OHADA¹ treaty (the “Treaty”). During these 30 years, the countries belonging to this system have undergone significant integration of commercial law, and the system itself is considered around the world as a unique system, similar in some aspects to the legal system of the European Union. Countries belonging to OHADA have benefited from legislative solutions aimed at improving the investment climate and contributing to economic development on the African continent. One of the methods of unification is the introduction of coherent and homogeneous legislative terminology, allowing the judicial authorities to create uniform case law. An important part of OHADA is the system for enforcing arbitral awards rendered in proceedings regulated by OHADA.

¹ Organisation for the Harmonisation of Business Law in Africa.

The topic of enforcing arbitral awards in Africa seems to be neglected in Polish legal doctrine most probably due to a relatively small number of Polish investments on the African continent. However, some aspects of such enforcement have been discussed among the Polish arbitration community and, in particular, the OHADA system has been the subject of various presentations and articles. Over the last three decades, Africa has become a territory where many transactions of international importance have taken place, and the issue of the enforcement of arbitral awards remains crucial to making informed investment decisions. Although it is true that none of the member countries of OHADA are classified to be in the forefront of the African countries supporting foreign investments, the signing of the Treaty on October 17, 1993, in Port-Louis, was the beginning of a new system of commercial law in West Africa and it deserves attention for that reason alone². The event was widely commented on, not only among the signatory countries of the Treaty, but also internationally³.

This article also aims to analyze legal systems in different African regions and countries in order to compare them and to draw some common conclusions, providing inspiration for reforms on our own turf. It is addressed to lawyers negotiating contracts in Africa as well as participating in arbitrations with African parties. Even if the seat of arbitrations is in Europe and the arbitration proceedings are regulated by ICC⁴, SCC⁵ or LCIA⁶ rules, the enforcement of arbitral awards rendered against an

² Information Collection Survey on Improving the Access to Justice and Establishing the Network in African Countries, Final Report January 2022 Japan International Cooperation Agency (JICA) Oriental Consultants Global Co., Ltd. Access: 15.10.23 https://www.jica.go.jp/Resource/english/our_work/thematic_issues/governance/portal/emoyvcoooooowqsk-att/potal_o2.pdf

³ OHADA Treaty was amended on the 17th October 2008. On 23rd November 2017 UAA the rules of CCJA were amended accordingly. The amendments entered into force on the 15th March 2018.

⁴ International Chamber of Commerce Rules of Arbitration: <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/>

⁵ Arbitration Institute of Stockholm Chamber of Commerce: Rules; https://sccarbitrationinstitute.se/sites/default/files/2022-11/arbitrationrules_eng_2020.pdf

⁶ London Court of International Arbitration Rules of Arbitration: Access 16.10.23 https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx

African party will inevitably require the assistance of an African lawyer and a good grasp of some legal aspects of the pan-African legal system.

OHADA⁷ constitutes only a part of the African system of settling disputes through arbitration and of the enforcement of arbitral awards – the rest of the continent adopted a variety of other approaches to the enforcement of arbitral awards⁸. As classified by E. Onyema, the legal systems of arbitration in sub-Saharan Africa can be divided into 3 groups: 1. A group of member countries of OHADA. In these countries a uniform system of law became integrated with their internal legal systems; 2. A group of countries which ratified the New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958 (hereinafter “New York Convention”) and/or the Washington Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States of 1965 (hereinafter “ICSID Convention”); and 3. A group of countries where arbitration is based on UNCITRAL Model Law. There is one additional group of countries which have neither ratified the New York or ICSID Conventions nor have they adopted UNCITRAL Model Law or become members of OHADA⁹.

It is also worth mentioning that the enforcement of arbitral awards in Africa, as is the case globally, is related to a broader concept of access to justice. In the 21st century, it seems to be stating the obvious that, irrespective of their nationality, entities doing business in Africa should be empowered to avail themselves of their rights. It follows that access to justice in Africa would be inherently bogus if foreign investors were deprived of legal protection while putting their capital to work within uncharted territory.

⁷ OHADA.com

⁸ Comp. other organizations in Africa like ECOWAS (Economic Community of Western African States, COMESA (Common Market of Eastern and Southern Africa, SADC (Southern African Development Community).

⁹ E. Onyema, Enforcement of Arbitral Awards in Sub-Saharan Africa, lecture on 3 December 2008 during a conference organized by AFSIA in London. Access: 12.10.23 https://eprints.soas.ac.uk/5996/1/Enforcement_of_Awards_in_Sub-Sahara_Africa.pdf

OHADA

Institutional Framework

OHADA is a system of uniform commercial law and accompanying institutions which are designated to implement the principles and norms of the Treaty into the systems of member states¹⁰. Not dissimilar to the system of treaties binding EU member states, the main function of OHADA is to unify (harmonize) the laws of member states regarding, amongst others, the enforcement of obligations¹¹. The main body governing OHADA is composed of the Ministers of Justice and Finance of the member countries (Council of Ministers).

Legal foundations. CCJA

The Treaty establishing the OHADA system entered into force on January 1, 1998¹². The Council of Ministers, on March 11, 1999, in Ouagadougou, adopted the Uniform Act on Arbitration law (“UAA”) and the Rules of the Common Court of Justice and Arbitration (“CCJA”), which is one of the 29 listed major arbitration institutions in Africa¹³. This court retains its supranational character, although it is not *de jure* a supranational court, but rather an arbitration center and the consultation

¹⁰ Benin, Burkina-Faso, Cameroon, Central African Republic, Côte d’Ivoire, Union des Comores, Congo, Gabon, Guinea, Guinea-Bissau, Equatorial Guinea, Mali, Niger, Democratic Republic of Congo (DRC), Senegal, Chad and Togo.

¹¹ See E. Gruszewska, *Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych. Analiza Prawnomiędzynarodowa z Perspektywy Polski*, p. 186 et seq. Access: 15.10.23. <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/2439/1/E.%20Gruszewska%20-%20Rozprawa%20doktorska.pdf> Article 6 of the OHADA Treaty: “the Uniform Acts are prepared by the permanent secretariat in consultation with the governments of the State Parties. They are deliberated and adopted by the Council of Ministers after advice from the Common Court of Justice and Arbitration”.

¹² The Treaty was amended on 17 October 2008 in QUEBEC. <https://www.droit-afrique.com/uploads/OHADA-Treaty-2008-harmonization-business-law.pdf>; Access: 15.10.23.

¹³ E. Onyema, *Effective Utilization of Arbitrators and Arbitration Institutions in Africa by Appointors*, presented during 4th Arbitration and ADR Africa Workshop – *Empowering Africa in the 21st Century through Arbitration & ADR* in Cairo Egypt 29–31 July 2008, table No 4, p. 14. Access: 15.10.23 https://eprints.soas.ac.uk/5300/1/Arbitrators_and_Institutions_in_Africa.pdf

body dealing with questions of law. The court plays a central role in the system of resolving all disputes arising in connection with the interpretation of the provisions of the Treaty, undertaken at the lower level of the national courts by national judges. Most importantly, the CCJA has last-instance jurisdiction on matters of business law regulated by the OHADA body of legislation, i.e., this trumps the jurisdictions of the national Supreme Courts of the member states. OHADA has also enacted a variety of so-called Uniform Acts dealing with different areas of law regarding, amongst others, general commercial law, companies, secured transactions, bankruptcy, arbitration, simplified debt collection and enforcement measures, accounting, carriage of goods by road, and cooperative companies¹⁴.

The CCJA's structure and mission combine the features of a private institution and a common court, with jurisdiction on an international scope. As far as arbitration is concerned, the activities of the CCJA are not much different to those of the arbitration court operating at the International Chamber of Commerce in Paris. The main difference is that the CCJA is established by an act of international law, and its jurisdiction results from a statutory law, not from a private agreement.

¹⁴ The uniform act on general commercial law, adopted on April 17, 1997 in Cotonou (Benin) and revised on December 15, 2010 in Lomé (Togo); The uniform act on commercial companies and economic interest groups, adopted on April 17, 1997 in Cotonou (Benin), revised on January 30, 2014 in Ouagadougou (Burkina Faso); The uniform act on the organization of securities, adopted on April 17, 1997 in Cotonou (Benin) and revised on December 15, 2010 in Lomé (Togo); The uniform act organizing simplified debt recovery and enforcement procedures, adopted on April 10, 1998 in Libreville (Gabon); The uniform act relating to the organization of collective procedures for the settlement of debts, adopted on April 10, 1998 in Libreville (Gabon), and revised on September 10, 2015 in Grand-Bassam (Côte d'Ivoire); The uniform act on arbitration law, adopted on March 11, 1999 in Ouagadougou (Burkina Faso), and revised on November 23, 2017 in Conakry (Guinea); The uniform act on the organization and harmonization of companies' accounting, adopted on March 24, 2000 in Yaoundé (Cameroon), and replaced by the uniform act on accounting law and financial information, adopted on January 26, 2017 in Brazzaville (Congo); The uniform act on contracts for road freight transport, adopted on March 22, 2003 in Yaoundé (Cameroon); The uniform act on the cooperative companies' law, adopted on December 15, 2010 in Lomé (Togo); The uniform act on mediation, adopted on November 23, 2017 in Conakry (Guinea); The uniform act on the accounting system for non-profit entities, adopted on December 22, 2022 in Niamey (Niger), which will come into force on January 01, 2024.

The CCJA does not directly decide disputes falling within the scope of its rules, but merely administers proceedings commenced under the UAA. Like the court at the ICC, the CCJA also participates in the appointment of arbitrators, receives information on the course of the proceedings, and reviews draft arbitration awards¹⁵.

Scope of Application

Art. 35 of the Treaty contains a general rule regarding the scope of its application, according to which: “The provisions of the Single Act shall apply to commercial legal relations arising after the entry into force of the Treaty in the States that have acceded to the Treaty”¹⁶. Under this provision, the effectiveness of the Treaty is transferred to the legal systems of the member countries. Unlike the New York Convention, the Treaty does not provide for accession to it subject to reservation and does not exclusively concern the issue of the enforcement of awards, but, like the European Convention *on International Commercial Arbitration* of 21 April 1961¹⁷, regulates legal relations of a commercial nature and the rules of procedure before an arbitration court with the proviso, in Art. 1 of the UAA, that its provisions shall apply to arbitration proceedings if its seat is located on the territory of one of the OHADA members¹⁸.

The CCJA commented on the scope of the provisions of the Treaty in its opinion (avis), in which it confirmed that the arbitration law (contained in the UAA) should be interpreted as a law derogating other provisions in this matter, except for those provisions that are not contradictory with the provisions of the Treaty¹⁹. This opinion was issued

¹⁵ H.D. Amboulou, *Le droit de l'arbitrage et des institutions de mediation dans l'espace OHADA*, Etudes Africaines, L'Harmattan, 2015, p. 251.

¹⁶ www.ohada.com

¹⁷ United Nations Treaty Collection - https://treaties.un.org/PAGES/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=_en

¹⁸ M. Samassekou, *Effectiveness and Remedies of Arbitral Awards in OHADA's system and in the People's Republic of China*, Journal of Politics and Law, Vol. 4, No 1, March 2011.

¹⁹ Avis nr 1/2001/EP, 30.04. 2001., Revue Camerounaise de l'Arbitrage, numero special, Octobre 2001, annex „p”.

following an official inquiry lodged by Ivory Coast, which sought an interpretation of the provisions of the Treaty.

Among other things, the Court stated in its opinion that Article 10 of the Treaty contains a supranational rule because it requires the direct application of the Uniform Act by the member states, and also introduces the principle of *lex superior derogat legi inferiori*, where the law of the Treaty is a law of a higher rank in relation to the internal regulations of individual countries. This applies to provisions existing at the time of its adoption, as well as those that entered into force later. The importance of this provision for the individual systems of the member states varies depending on whether a given country had established commercial arbitration laws before the Treaty entered into force. The provisions of the UAA do not distinguish between domestic and foreign arbitration²⁰. The aforementioned opinion is not a rule of law, but only an interpretative rule that indicates the potential direction of the Court's jurisprudence. According to Art. 41 of the CCJA Rules "arbitral awards issued in accordance with the provisions of the Rules are final on the territory of the States' parties and have legal force equal to judgments of the courts of these States".

Involvement of the courts

The participation of the courts in arbitration proceedings is a separate issue. The courts of the member states of the OHADA Treaty are involved in arbitration proceedings at three stages of such proceedings: 1) before the commencement of the arbitration proceedings (deciding on the validity of the arbitration agreement, considering applications for the appointment of arbitrators and applications for security measures, 2) during the arbitration proceedings (considering requests regarding the evidentiary motions, the removal of arbitrators, and regarding

²⁰ Ph. Leboulanger, *Arbitrage et l'harmonisation du droit des affaires en Afrique*, Revue arb. 1999 No 3, p. 551.

the recognition and enforcement of interim awards, 3) after the award is rendered (by recognizing and enforcing the award, or considering other post-arbitral proceedings)²¹.

Enforcement

Granting the enforceability of arbitral awards depends on the method chosen by the parties of resolving the dispute. Arbitration proceedings may be conducted under the CCJA rules or the UAA rules. The difference between these two systems is that it is easier to enforce a CCJA award than any other arbitration award governed based on the UAA. The CCJA rules may apply if at least one of the parties is domiciled in the territory of a member state or the contract between the parties is performed on such a territory. The provisions of the UAA may be applied if the seat of arbitration is located on the territory of the members. The declaration of the enforceability of the arbitral awards is regulated in Art. 31 and 32 UAA. Pursuant to these provisions, the declaration of enforceability in the member countries is made by the court in a given country granting *exequatur*, in accordance with the national laws, on the basis of an application accompanied by the original or a copy of the arbitration agreement and the award together with a translation into the official language of the given country. The UAA includes a presumption of enforcement if the court fails to enforce an award within 15 days from the date of submission of the relevant application. The proceedings of the declaration of enforceability are single-instance and the court's decision is not subject to appeal. Pursuant to Art. 23 of the UAA, the judgment issued by the CCJA is final and binding on the parties, with the effect of *res judicata* (fr. *l'autorité de la chose jugée*), and it has the same legal force as judgments of common courts in all OHADA

²¹ E. Onyema, Enforcement of Arbitral Awards in Sub-Saharan Africa, lecture on 3 December 2008 during a conference organized by AFSIA in London (access: 12.10.23) https://eprints.soas.ac.uk/5996/1/Enforcement_of_Awards_in_Sub-Sahara_Africa.pdf

member countries. As already mentioned, some OHADA member states are also parties to the New York Convention and/or ICSID Convention. In such countries, a party seeking the enforcement of an arbitral award can choose the most favorable legal system on which it wishes to base its motion. In such cases, Art. VII of the New York Convention provides for the principle of choice of *more favorable* law (*saving clause*).

Some authors present a strong view that OHADA effectively replaces the mechanism of the ICSID Convention for investment disputes arising on the territory of its member countries²².

African non-signatory states to the NY or ICSID Conventions. Malawi

A very small group of African states exists that have not implemented UNCITRAL Model Law nor have they ratified any of the NY or ICSID conventions. This is exacerbated by the fact that in such countries there are no arbitration institutions which could take an active role in resolving disputes. At first sight this is a very uncomfortable situation, and one could go even further and conclude that no investment should be made in such a legal environment. This does not always need to be the case, however, and a good example of an investor-friendly state outside the system of OHADA and the NY and ICSID Conventions is Malawi. It is a country which emerged from colonial British rule, and which is known as the warm heart of Africa due to its policies regarding foreign investments. With a very predictable political environment and legislation based on common law, supplemented with the prevailing best international practices, Malawi is indeed a very stable country.

Although there exists only a small body of jurisprudence that deals with arbitration in Malawi, it is important to note that Malawi is a signatory of the Geneva Convention on the Enforcement of Foreign Arbitral

²² E. Onyema, *Enforcement of Arbitral Awards in Sub-Saharan Africa*, lecture delivered on December 3, 2008 during a conference organized by AFSIA in London.

Awards of 1927 and has enacted an Arbitration Act dated 6th November 1967²³ (the "Act"). The Malawi Arbitration Act applies to both domestic and international arbitrations. The definition of international arbitration is similar to that of UNCITRAL Model Law, but unlike the case in the Model Law, the Act applies also to disputes of a non-commercial character. It is unusual that the Malawi constitution refers directly to arbitration as one of the methods to settle differences. One of the cases referred to when it comes to the jurisprudence on arbitration in Malawi, cited in the literature, is *Bauman Hinde and Co. Ltd v. David Whitehead and Son Ltd*.²⁴ The judgement concerned an application by the judgment debtor, David Whitehead & Sons Ltd., to set aside the registration of an arbitration award. The arbitral award was registered under an order *ex parte* that was rendered by the court on the 13th of December 1996. The set-aside application was based on section 14 of the Ordinance and Order 71, rule 9 of the Rules of the Supreme Court.

Bauman (the seller)'s case was based on the assertion that: "the claimant was not a member of the Association and had not been furnished with the By-Laws of the Association and that there was no agreement with the seller in the first place, and the arbitrators had thus no jurisdiction". He referred to section 38(1) of the Arbitration Act, which sets the norms that for a foreign award to be enforced in Malawi, it must have been made in pursuance of an agreement for arbitration which was valid under the law in which it is covered. The arbitrators concluded to the contrary, i.e., that there was an agreement between the claimant and defendant, and the arbitrators, therefore, decided that they had jurisdiction to consider the matter.

The High Court referred to the British and Colonial Judgments Ordinance of 1922 and took a view that the enforcement of the arbitral

²³ Malawi Arbitration Act, Chapter 6:03; access 16.10.23 <https://malawilii.org/akn/mw/act/1967/26/eng@2014-12-31>

²⁴ Malawi Supreme Court of Appeal Civil Appeal No 17 1998, judgment 04.09.12, High Court judgment of 7th May 1998 – CIVIL CAUSE NO. 2107 OF 1996. Access: 16.10.23 <https://malawilii.org/akn/mw/judgment/mwhc/1998/5/eng@1998-05-06>; <https://malawilii.org/akn/mw/judgment/mwsc/2000/1/eng@2000-04-16>

award, although it is subject to common law, still can be regulated by the Malawian Arbitration Act. After in-depth consideration of the applicable common law, the courts stated that:

“Here, the registration of the award cannot be impugned on any of the grounds in section 4 of the Ordinance. The arbitrators proceeded in a course which is appropriate in these kinds of proceedings. They concluded that there was an agreement on arbitration which clothed them with authority and they proceeded to consider other aspects of the dispute. They could not determine their jurisdiction. That can only be decided by the court. On an action on the award the court has to be satisfied of the existence of the award and that the arbitrators had jurisdiction. This does not, however, mean that they had no jurisdiction to make the award. The award is still valid according to the law in which it was made. The judgment debtor, albeit not ordinarily resident or carrying on business in the United Kingdom, did not appear at all. Nonetheless, if the agreement is valid, the judgment debtor had agreed to submit to the jurisdiction of the tribunal and the courts of that jurisdiction. The award could properly be registered in this Court. I cannot set it aside”.

The High Court Order was then appealed to the Supreme Court, which upheld the High Court order. The *Bauman* case was only recently referred to in another case of *Msosa&Ors. V. FDH Bank Ltd.* In its ruling, the Supreme Court of Appeal of Malawi dismissed the motion for an extension of time for appealing against the High Court’s decision²⁵. Neither case sets any important precedent under common law nor are the cases indicative of a pro-arbitration approach of the Malawian judiciary. They merely show that in countries like Malawi, without exposure to the NY and ICSID Conventions, foreign investments are subject to

²⁵ Access: 16.10.23 <https://malawilii.org/akn/mw/judgment/mwsc/2023/3/eng@2023-03-08/source.pdf>. See also *Telekom Networks Malawi PLC v. GlobeTeleServices PTE Limited*, Supreme Court decision of 3rd November 2021, 2021 MWSC 5, Access 16.10.23, <https://malawilii.org/akn/mw/judgment/mwsc/2021/5/eng@2021-11-03/source.pdf>; *General Alliance Insurance Company Ltd. v. Jumbe and Kantalo*, Supreme Court decision of 8th June 2023, 2023 MWSC 17, Access 16.10.23 <https://malawilii.org/akn/mw/judgment/mwsc/2023/17/eng@2023-06-08/source.pdf>

the local provisions regarding the enforcement of arbitral awards and judgments, and doing business in such countries can be properly structured to protect against expropriation on top of political risk insurance or other financial and political means of protection.

Access to Justice. Legal certainty standard

As already mentioned, OHADA was created mainly to protect foreign investors' property rights and provide for the enforcement of international contracts in a comprehensive and standardized manner. It is one of OHADA's founding elements to provide such protection through the mechanism of the efficient enforcement of awards, arbitral or not²⁶. In fact, in the Preamble of the OHADA Treaty, the trust to the legal system, i.e., its efficiency, has been set as the main trait of the Treaty²⁷. Being an altogether very noble goal, it must not be overlooked that this has only been partially achieved due to the *Public Policy* rule employed by some of the member countries²⁸. The primacy of OHADA norms over national local legal norms established by Art. 10 of the Treaty does not resolve the issue of the parochial rules abused to set aside otherwise valid arbitral awards. The ambiguous term of *Public Policy* remains an unresolved issue not only in arbitration but in any transnational non-arbitrable dispute resolution. The CCJA is a quite unusual construct. Other than being an arbitral court (center), it can be seized with an appeal in non-arbitration-related disputes based on Art. 14, 15 and 18 of the Treaty. An appeal to the CCJA can be made 1. against a decision of a domestic court if an appeal has been exhausted, but also 2. to annul a decision of a domestic court if a party believes in

²⁶ R. Beauchard, M.J. Vital Kodo, *Can OHADA Increase Legal Certainty in Africa?*, J&D working paper series, No 17/2011, p. 6 et seq., Legal Vice Presidency, The World Bank.

²⁷ "Making progress toward African unity and creating a climate of trust in the economic systems of the contracting States with a view to creating a new center of development in Africa".

²⁸ Information Collection Survey..., p. 145 et seq.

exclusive jurisdiction of the CCJA, and can be made by 3. any Supreme Court of a member state on any questions of law arising in jurisdictional challenges. But does access to OHADA institutions mean access to justice? Are foreign investors able to avail themselves of their rights under OHADA? A recent study interviewed a range of practitioners who were actively involved in the provision of legal protection in Africa²⁹. The study shows that Africa is a very diverse continent and the level of protection provided for foreign investments varies from country to country. It also shows that the mere ratification of a given convention or treaty does not automatically make things easier. There are a lot of courts referring to customs while resolving disputes and, depending on history and tradition, the jurisprudence, even if it is based on the same legal act, is far from being uniform.

Conclusions

The legal system created within OHADA is based on the best standards of the international system of law. It combines the construct of an international treaty and the idea of the federalization of states to foster economic growth and political stability. Although its foundations dig deep into the tradition of European continental law, the concept of a precedent borrowed from *common law* exists among the elements of a bigger scheme of things. This is very well seen in the CCJA's jurisprudence. So far, all these elements worked well together and will inevitably assist the region to excel over the years to come. The main goals set for the international community by the UN Summit in 2015, i.e., access to justice, sustaining peace, and the creation of strong institutions, have also been on the agenda of the OHADA member states. Among these goals, access to justice is simply guaranteed through the availability of the courts and tribunals to people and entities doing business within

²⁹ Information Collection Survey..., p. 167 et seq.

a given territory. In Africa, conflicts arise due to reasons known on other continents, but sometimes an unstable political situation, climate change and post-colonial heritage aggravate an already dire situation in some jurisdictions. For African countries, access to the mainstream of global legislation in commercial matters constitutes yet another tool to stay involved regarding sustained investments and development.

As mentioned from the outset, this article was intended to convince legal practitioners to stay alert to African legislation and jurisprudence. The struggle to leverage influence within the African continent amongst global superpowers is seen on many levels. Africa is bestowed with an abundance of natural resources, but remains underinvested. New initiatives, European and American, looking to put their capital to work are ubiquitous. Africa's population has reached 1,3 billion people and GDP amounts to around US\$ 3 trillion. The aforementioned access to justice leaves much to be desired but the enforcement of arbitral awards mainly due to the ratification of the New York and ICSID Conventions is not altogether flawed and enables doing business in Africa.

OHADA adds to the quality of access to justice in Africa but the countries outside OHADA, like Malawi, which allegedly lag behind the mainstream of legislation, have also enacted systems enabling the attraction of foreign capital. It is important though, for legal practitioners from Europe providing services to clients doing business in Africa, to become acquainted with the local system and work to it. This can only be achieved through an in-depth study of the legal environment in which one operates and the appropriate adjustment of professional habits.

dr Jarosław Pączek, adwokat, członek rzeczywisty Królewskiego Instytutu Arbitrów w Londynie; ORCID: 0000-0003-0613-7879

References

- Amboulou H.D., *Le droit de l'arbitrage et des institutions de mediation dans l'espace OHADA*, Etudes Africaines, L'Harmattan, 2015.
- Beauchard R., Vital Kodo M.J., *Can OHADA Increase Legal Certainty in Africa?*, J&D working paper series, No 17/2011.
- Gruszevska E., Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych. Analiza Prawnomiędzynarodowa z Perspektywy Polski. Access: 15.10.23.
- Information Collection Survey on Improving the Access to Justice and Establishing the Network in African Countries, Final Report January 2022 Japan International Cooperation Agency (JICA) Oriental Consultants Global Co.
- Mlenga K., A review of selected Aspects Malawi's arbitration Legal framework in Light of the International Arbitration regime, September 2012.
- Oneyama E., *Enforcement of Arbitral Awards in Sub-Saharan Africa*, lecture on 3 December 2008 during a conference organized by AFSIA in London.
- Oneyama E., *Effective Utilization of Arbitrators and Arbitration Institutions in Africa by Appointors*, presented during 4th Arbitration and ADR Africa Workshop – Empowering Africa in the 21st Century through Arbitration & ADR in Cairo Egypt 29–31 July 2008.
- Ph. Leboulanger, *Arbitrage et l'harmonisation du droit des affaires en Afrique*, Revue arb. 1999 No 3.
- Samassekou M., *Effectiveness and Remedies of Arbitral Awards in OHADA's system and in the People's Republic of China*, Journal of Politics and Law, Vol. 4, No 1, March 2011.

Legal acts

- CCJA – Rules on Common Court of Justice and Arbitration
- Institute of Stockholm Chamber of Commerce: Rules of Arbitration.
- International Chamber of Commerce: Rules of Arbitration.
- London Court of International Arbitration: Rules of Arbitration.
- Malawi Arbitration Act, Chapter 6:03.
- NY Convention on Recognition and Enforcement of the Foreign Arbitral Awards of 1958.
- OHADA Treaty of 17 October 1993 amended on 17 October 2008.
- Republic of Malawi Constitution Act.
- UAA – Uniform Arbitration Act.
- Washington Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States of 1965.

Case law

- Eurofinsa v. Gabon, ICC case No 22899/DDA (C-22705/DDA).
- Bauman v. Whitehead, Malawi Supreme Court of Appeal Civil Appeal No 17 1998, judgment 04.09.12, High Court judgment of 7th May 1998 – CIVIL CAUSE NO. 2107 OF 1996.
- Telekom Networks Malawi PLC v. GlobeTeleServices PTE Limited, Supreme Court decision of 3rd November 2021, 2021 MWSC 5.
- Alliance Insurance Company Ltd. v. Jumbe and Kantalo, Supreme Court decision of 8th June 2023, 2023 MWSC 17.

STRESZCZENIE **Dopuszczalność ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w przypadku odmowy wszczęcia egzekucji**

Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono do Kodeksu postępowania cywilnego art. 800¹. Przepis ten pozostaje w związku z art. 804² k.p.c. Wobec wprowadzonych zmian nieuniknione wydaje się zrewidowanie dotychczasowych poglądów dotyczących odmowy wszczęcia egzekucji i jej wpływu na ustalanie opłaty egzekucyjnej. Niniejszy artykuł jest próbą udzielenia odpowiedzi na pytanie: czy w razie złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji bez wykazania przejścia uprawnienia dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym dopuszczalne jest ustalenie opłaty egzekucyjnej? W razie odpowiedzi pozytywnej: na jakiej podstawie komornik sądowy może ustalić opłatę egzekucyjną?

Słowa kluczowe: *opłata stosunkowa, opłata egzekucyjna, odmowa wszczęcia egzekucji, oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, egzekucja*

SUMMARY **Admissibility of Determining a Relative Fee under Art. 30 Act on Bailiff Costs in Case of Refusal to Initiate Enforcement**

Article 800¹ was introduced into the Code of Civil Proceedings with the Act of 9 March 2023 on amendments to the Act – Code of Civil Proceedings and certain other laws. The regulation is related to art. 804² of the Code of Civil Proceedings. In view of the introduced changes, it seems inevitable to revise present opinions concerning a refusal to initiate enforcement and its impact on determining an enforcement fee. The analysis is an attempt at answering the following question: if a petition is filed for initiating enforcement without proving the transfer of title with an official or private document with a signature officially certified, is it admissible to determine an enforcement fee? If the answer is positive: on what basis may a bailiff determine an enforcement fee?

Keywords: *relative fee, enforcement fee, refusal to initiate enforcement, evidently pointless initiation of enforcement proceedings, enforcement*

Dopuszczalność ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w przypadku odmowy wszczęcia egzekucji

I. Wstęp

Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono do Kodeksu postępowania cywilnego² wiele zmian. Jedną z nich była modyfikacja treści art. 804² k.p.c., i chociaż zmiana ta nie miała istotnego charakteru, to jej efektem jest nadanie spójności regulacji. W pierwotnej³ treści tego przepisu posługiwano się pojęciem wierzyciela (art. 804² § 2 k.p.c.) lub uprawnionego (art. 804² § 2 i 3 k.p.c.), a zatem w celu określenia podmiotu, który złożył wniosek o wszczęcie egzekucji, używano zamiennie dwóch terminów: „wierzyciel” i „uprawniony”. Tworzyło to kombinację na styku postępowania egzekucyjnego oraz zabezpieczającego.

¹ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

³ Art. 804² został dodany na mocy art. 1 pkt 228 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 z późn. zm.) zmieniającej k.p.c. z dniem 21 sierpnia 2019 r.

Treść art. 804² k.p.c. nie uległa znacznym zmianom, poza wskazanym ujednoliceniem nazewnictwa w odniesieniu do podmiotu składającego wniosek o wszczęcie egzekucji, w razie gdyby po powstaniu tytułu wykonawczego uprawnienie przeszło na inną osobę na ten podmiot.

Omawiana regulacja (art. 804² k.p.c.) znajduje szerokie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. Dzięki niej możliwe jest złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego, w którym jako wierzyciel wskazany jest inny podmiot niż wnioskodawca, czyli podmiot składający wniosek o wszczęcie egzekucji do komornika. Nowy wierzyciel nie jest zobligowany do uzyskania klauzuli wykonalności wykazującej przejście uprawnień na jego rzecz, co zdecydowanie odciąża sądy.

Ustawą nowelizującą z dnia 9 marca 2023 r. wprowadzono do Kodeksu postępowania cywilnego art. 800¹, zakreślający przesłanki odmowy wszczęcia egzekucji przez organ egzekucyjny, a także skutki tej odmowy. Przepis ten pozostaje w ścisłym związku z art. 804² k.p.c.

Mając na względzie ważkość zagadnień związanych z opłatami egzekucyjnymi w prawidłowym przebiegu postępowania egzekucyjnego, a także ich doniosłość dla funkcjonowania kancelarii komorniczych, konieczne jest omówienie związku między odmową wszczęcia egzekucji (art. 800¹ k.p.c., 804² k.p.c.) a opłatą egzekucyjną. Niezbędna jest w tym celu próba udzielenia odpowiedzi na pytanie: czy w razie złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji bez wykazania przejścia uprawnienia dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym dopuszczalne jest ustalenie opłaty egzekucyjnej? Tym samym konieczne jest wskazanie – w razie odpowiedzi pozytywnej – na jakiej podstawie komornik sądowy może ustalić opłatę egzekucyjną w powyżej wskazanym przypadku.

2. Postępowanie egzekucyjne a egzekucja

Analizę zagadnienia należy rozpocząć od wyjaśnienia pojęć: „postępowanie egzekucyjne” i „egzekucja”, bowiem od ich rozróżnienia zależą

skutki prawne czynności dokonanych przez wierzyciela⁴. Są to bowiem dwa odrębne terminy, które stanowią cezurę czasową postępowania⁵, a zatem nie należy ich używać zamiennie⁶.

Komornik po złożeniu przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji, a przed jej wszczęciem, podejmuje szereg czynności służących chociażby zweryfikowaniu formalnej prawidłowości złożonego przez wierzyciela wniosku; w przypadkach przewidzianych w przepisach ustawy komornik ma obowiązek wezwać wierzyciela do usunięcia braków formalnych wniosku, czy do uiszczenia zaliczki na wydatki⁷. Naturalne jest, że pomiędzy wszczęciem postępowania egzekucyjnego a wszczęciem egzekucji upływa pewien czas, w którym organ egzekucyjny podejmuje czynności mające na celu wszczęcie egzekucji⁸.

Jak wskazuje W. Berutowicz, „postępowanie egzekucyjne to prawnie zorganizowane działania organów egzekucyjnych z udziałem podmiotów zainteresowanych, których celem jest urzeczywistnienie konkretnej

⁴ Rozróżnienia pojęć „egzekucja” i „postępowanie egzekucyjne” dokonali m.in.: K. Flaga-Gieruszyńska, *Umorzenie postępowania egzekucyjnego z mocy prawa – wybrane zagadnienia* [w:] *Zawieszenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. J. Jagieły, Sopot 2023, s. 17 oraz *Wszczęcie egzekucji*, Sopot 2020, s. 23–24; G. Kamiński, *Egzekucja sądowa z wynagrodzenia za pracę*, Sopot 2022, s. 14–15; J. Nowak, *Wybrane uwagi dotyczące pojęcia bezskuteczności egzekucji*, PPE 2021, nr 6, s. 11; U. Moszczyńska, *Podstawowe pojęcia* [w:] *Ogólnie o egzekucji świadczeń niepieniężnych* [w:] *Egzekucja świadczeń niepieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2020, Czytelnia Currendy.

⁵ Podobnie: M. Malczyk, *Zawieszenie i umorzenie postępowania egzekucyjnego co do świadczeń wymagalnych w przyszłości* [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020; Ł. Kozłowski, *Skarga na czynności komornika – zagadnienia wybrane* [w:] *Kierunki zmian egzekucji sądowej*, pod red. M. Walasika, P. Grzegorzcyka, Sopot 2018, s. 46; M. Zemke, *Zagadnienia ogólne egzekucji i postępowania egzekucyjnego z ruchomości* [w:] *Ruchomość jako przedmiot egzekucji* [w:] *Elektroniczna licytacja ruchomości. Novum w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2016, Czytelnia Currendy; D. Rostał [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015, s. 134; J. Jagieła, *Zbieg egzekucji przez zarząd przymusowy albo sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego dłużnika z innymi sposobami egzekucji sądowej*, PPE 2006, nr 1–3, Czytelnia Currendy; A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2014, s. 53–54.

⁶ Tak m.in. Z. Szczurek, *Pojęcie i cel postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego. Rys historyczny egzekucji sądowej* [w:] *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Sopot 2005, Lex/el.

⁷ Por. J. Jagieła, *Elektroniczne wszczęcie postępowania egzekucyjnego* [w:] *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji*, pod red. J. Bieluka, A. Marciniaka, Sopot 2016, s. 132 i nast.

⁸ J. Jankowski, *Dopuszczalność drogi egzekucji sądowej*, PPE 2015, nr 2, Czytelnia Currendy.

normy prawnej określonej w tytule egzekucyjnym za pomocą prawnych środków przymusu do uzyskania przez wierzyciela należnego od dłużnika świadczenia, natomiast egzekucją jest zastosowanie przymusu wobec dłużnika”⁹. E. Wengerek również rozróżnił pojęcie postępowania egzekucyjnego oraz pojęcie egzekucji. Według tego autora postępowanie egzekucyjne reguluje sposób stosowania środków przymusu, a egzekucja polega na stosowaniu środków przymusu przez sądowy organ egzekucyjny¹⁰. E. Wengerek stwierdził, że postępowanie egzekucyjne określa działanie mechanizmu egzekucji¹¹. Postępowanie egzekucyjne wszczęte jest wcześniej niż egzekucja, która zawsze toczy się w ramach postępowania egzekucyjnego¹². K. Korzan wprost wskazuje, że złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji nie wszczyna jeszcze egzekucji, a powoduje wszczęcie postępowania egzekucyjnego, co jest pojęciem szerszym niż egzekucja¹³. Zresztą w doktrynie podnosi się, że określenie „wniosek o wszczęcie egzekucji” nie jest w wielu przypadkach precyzyjne, ponieważ w rzeczywistości jest to wniosek o przeprowadzenie egzekucji¹⁴.

Egzekucja definiowana jest również jako sposób przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego i odbywa się w ramach postępowania egzekucyjnego¹⁵. Postępowanie egzekucyjne wszczynane jest w wyniku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji i może zakończyć się właśnie

⁹ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978, s. 382.

¹⁰ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 9–10.

¹¹ E. Wengerek, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1961, s. 9–10.

¹² W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1988, nr 8, s. 39. Tożsame stanowisko zajął: R. Kowalkowski [w:] Z. Knypl, R. Kowalkowski, H. Langa-Bieszki, Z. Merchel, Z. Szczurek, J. Treder, *Encyklopedia egzekucji sądowej*, Sopot 1996, s. 36; R. Kowalkowski [w:] Z. Knypl, R. Kowalkowski, H. Langa-Bieszki, Z. Merchel, Z. Szczurek, J. Treder, *Encyklopedia egzekucji sądowej*, Sopot 2002, s. 61.

¹³ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 106–107.

¹⁴ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części II i III k.p.c.*, wydanie uaktualnione pod red. M. Romańskiej, Warszawa 2009, s. 235.

¹⁵ T. Żal, *Egzekucja z ruchomości*, Poznań 2012, s. 28, rozprawa doktorska [online:] www.repozytorium.amu.edu.pl (dostęp: 28.08.2023); A. Grzešk, *Egzekucja z ruchomości. Komentarz praktyczny*, Sopot 2016, s. 37; P. Pogonowski, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2007, s. 103.

na tym etapie – bez wszczęcia egzekucji, np. w razie wystąpienia braków formalnych wniosku i ich nieusunięcia lub w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela na początkowym etapie (przed podjęciem czynności egzekucyjnych przez komornika)¹⁶. Trzonem postępowania egzekucyjnego jest egzekucja, która zawsze jest prowadzona w ramach postępowania¹⁷. Najczęściej postępowanie egzekucyjne wszczynane jest wcześniej niż egzekucja oraz trwa dłużej niż przeprowadzenie ostatniej czynności egzekucyjnej¹⁸. Postępowanie egzekucyjne ściśle związane jest z czynnością wnioskodawcy (najczęściej wierzyciela), natomiast egzekucja utożsamiana jest z podjęciem przez organ pierwszej czynności egzekucyjnej¹⁹.

3. Przejście uprawnienia na inną osobę po powstaniu tytułu wykonawczego

Przepis art. 804² od momentu jego dodania do Kodeksu postępowania cywilnego uległ nieznacznej modyfikacji – zmieniono używaną w tym przepisie nomenklaturę dotyczącą oznaczenia podmiotów składających wnioski.

Omawiana regulacja pozwala na wszczęcie egzekucji przeciwko dłużnikowi przez podmiot, na który po powstaniu tytułu wykonawczego przeszło uprawnienie, jeśli okoliczność ta zostanie wykazana w sposób przewidziany w art. 804² § 1 k.p.c.²⁰ Powyższe oznacza, że wniosek

¹⁶ Z. Szczurek, *Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne. Tom I. Seria Postępowanie Zabezpieczające i Egzekucyjne*, pod red. n. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 107.

¹⁷ Z. Szczurek [w:] *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015, s. 38; A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 24.

¹⁸ J. Misztal-Konecka, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 172.

¹⁹ Por. A. Klich [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 646–647.

²⁰ Na temat dokumentu urzędowego oraz dokumentu prywatnego z podpisem urzędowo poświadczonym zob. K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 11, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, Warszawa 2022, komentarz do art. 804², Legalis, Nb 2–3.

o wszczęcie egzekucji składany jest przez inny podmiot niż wskazany w tytule wykonawczym. Ponadto na uwagę zasługuje regulacja zawarta w art. 788 § 3 k.p.c., zgodnie z którą sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności, jeżeli wszczęcie lub dalsze prowadzenie egzekucji możliwe jest na zasadach przewidzianych w art. 804¹ k.p.c. i art. 804² k.p.c. Nadanie klauzuli wykonalności jest możliwe, gdy komornik sądowy nie dopuści osoby, na którą przeszło uprawnienie (art. 804² k.p.c.) do udziału w postępowaniu albo odmówi wszczęcia egzekucji, a postanowienie w tym przedmiocie będzie prawomocne²¹. Wprowadzona regulacja (art. 788 § 3 k.p.c. w zw. z art. 804¹ k.p.c. oraz art. 804² k.p.c.) odciąża sądy, bowiem w sytuacjach określonych w art. 804¹ k.p.c. i 804² k.p.c. to komornik sądowy dokonuje oceny przedłożonych dokumentów przez wnioskodawcę, bez nadawania klauzuli wykonalności przez sąd. Trafnie Ł. Zamojski wskazuje, że w pewnym sensie zestawienie tych przepisów tworzy sytuację podobną do czasowej niedopuszczalności postępowania²². Wystąpienie do sądu z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności będzie możliwe wówczas, gdy komornik prawomocnym postanowieniem odmówi wszczęcia egzekucji podmiotowi, na który przeszły uprawnienia po powstaniu tytułu wykonawczego. Wszelkie wątpliwości komornika co do tego, czy doszło do przejścia uprawnień, powinny skutkować odmową wszczęcia egzekucji²³.

Niezłożenie przez wnioskodawcę dokumentów określonych w art. 804² § 1 k.p.c. nie stanowi braków formalnych wniosku²⁴. Zatem komornik

²¹ Por. postanowienie SO w Suwałkach z dnia 11 lutego 2020 r., I Cz 47/20, Lex nr 2797470; A.J. Szereda, *Glosa do uchwały SN z dnia 8 listopada 2019 r., III CZP 26/19*, Rejent 2020, nr 10, s. 82–93; J. Studzińska, *Dopuszczalność badania pełnomocnictwa w postępowaniu klauzulowym* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, Legalis.

²² Ł. Zamojski, *Zmiany w postępowaniu klauzulowym wprowadzone na mocy ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, M.Prawn. 2021, nr 10, s. 516 i nast.

²³ A. Marciniak, *Charakter prawny i skutki odmowy wszczęcia egzekucji w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2019, nr 12, s. 86.

²⁴ M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1 i 2, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2020, s. 1517; A. Sadza [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasja, wyd. 2, Warszawa 2023, komentarz do art. 804², Legalis, Nb 9.

sądowy nie wezwie wnioskodawcy do ich uzupełnienia pod rygorem zwrotu wniosku (art. 130 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Niewykazanie przejścia uprawnień przez wnioskodawcę dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym skutkować będzie odmową wszczęcia egzekucji. Postanowienie w przedmiocie odmowy wszczęcia egzekucji doręczane jest wyłącznie wnioskodawcy. Rozwiązanie to nie powinno budzić wątpliwości, bowiem egzekucja w wyniku złożonego wniosku nie zostaje wszczęta, a komornik nie dokonuje czynności egzekucyjnych. Ponadto komornik zawiadamia dłużnika o wszczęciu egzekucji przy pierwszej czynności egzekucyjnej (art. 805 § 1 k.p.c.), a taka nie jest dokonywana w związku z odmową wszczęcia egzekucji.

Regulacja zawarta w art. 804² k.p.c. nie zwalnia wnioskodawcy od dołączenia do wniosku o wszczęcie egzekucji również tytułu wykonawczego (art. 797 k.p.c.)²⁵. Niezłożenie tytułu wykonawczego wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji skutkować będzie wezwaniem do usunięcia braków formalnych wniosku, a w razie zaniechania reakcji ze strony wnioskodawcy – zwrotem wniosku.

4. Wprowadzenie art. 800¹ k.p.c.

W projekcie uzasadnienia do ustawy²⁶ wskazano, że wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego art. 800¹ k.p.c. ma na celu wyeliminowanie rozbieżnych praktyk organów egzekucyjnych w zakresie czynności podejmowanych w odniesieniu do wniosków niedopuszczalnych, co do których mogą zachodzić przesłanki opisane w art. 199 § 1 k.p.c. albo wymienione szczegółowo w ustawie (np. art. 804 § 2 k.p.c.). Postanowienie o odmowie wszczęcia egzekucji znane jest chociażby

²⁵ D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 348.

²⁶ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2650 [online:] <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2650> (dostęp: 31.08.2023).

z ustawy o komornikach sądowych (art. 10 ust. 4 u.k.s.²⁷). Projektodawcy zauważyli, że niecelowe byłoby umorzenie postępowania egzekucyjnego, ponieważ ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiocie odmowy wszczęcia egzekucji wyczerpuje sens i cel postępowania wszczynanego przed komornikiem i zawiera w sobie odmowę prowadzenia postępowania egzekucyjnego, w toku którego dochodzi do stosowania poszczególnych sposobów egzekucji. Z kolei w przypadku gdy po wszczęciu egzekucji organ egzekucyjny ustali, że istniały przesłanki do odmowy wszczęcia egzekucji, nie jest dopuszczalne zastosowanie art. 800¹ k.p.c., bowiem egzekucja została wszczęta. W takich sytuacjach dopuszczalne będzie umorzenie postępowania egzekucyjnego. M. Łochowski stwierdza, że do momentu wszczęcia egzekucji aktualna pozostaje odmowa jej wszczęcia²⁸.

Przyjęte w Kodeksie postępowania cywilnego rozwiązanie (art. 800¹ k.p.c.) przede wszystkim ma ten skutek, że eliminuje możliwość przerwania biegu przedawnienia w razie wadliwości wniosku. I. Gil zauważa niebezpieczeństwo związane z nową regulacją, polegające na możliwości przedawnienia się wielu roszczeń w razie niezasadnej odmowy wszczęcia egzekucji przez organ egzekucyjny²⁹. Jednak na postanowienie komornika w przedmiocie odmowy wszczęcia egzekucji – jak wskazuje się w literaturze przedmiotu – przysługuje skarga określona w art. 767 k.p.c.³⁰

Przyjmuje się, że w razie odmowy przez organ egzekucyjny wszczęcia egzekucji powinien on wstrzymać się z dalszymi czynnościami, a wniosek o wszczęcie egzekucji nie wywoła żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z jego złożeniem. W szczególności oznacza to niedopuszczalność

²⁷ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1691); dalej: u.k.s.

²⁸ M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, wyd. 2, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, Legalis, Nb 1.

²⁹ I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2023, Nb 3, Legalis.

³⁰ M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, s. 469.

podjęcia czynności egzekucyjnych przez komornika sądowego, a zatem w wyniku złożenia wniosku, wobec którego zastosowanie znajdzie art. 800¹ k.p.c., nie powinno dojść do wszczęcia egzekucji. Jak już wyjaśniono wcześniej, wniosek wierzyciela o wszczęcie egzekucji inicjuje postępowanie egzekucyjne, natomiast egzekucja wszczynana jest w wyniku podjęcia przez organ egzekucyjny czynności egzekucyjnych i zawiadomienia dłużnika o wszczęciu egzekucji, czego organ egzekucyjny dokonuje jednocześnie z pierwszą czynnością egzekucyjną. Organ egzekucyjny, który odmawia wszczęcia egzekucji, podejmuje czynności dające wyraz odmowie wszczęcia egzekucji (tj. wydaje postanowienie o określonej treści, które doręcza wnioskodawcy).

Organ egzekucyjny odmówi wszczęcia egzekucji, gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 199 § 1 k.p.c., albo przepis szczególny tak stanowi, lub też wniosek o wszczęcie egzekucji z innych przyczyn jest niedopuszczalny³¹. Przepisem szczególnym, w którym przewidziano skutek odmowy wszczęcia egzekucji przez organ egzekucyjny, jest m.in. art. 804² k.p.c. Organ egzekucyjny odmówi wszczęcia egzekucji bez wzywania do uzupełnienia braków formalnych wnioskodawcy, jeżeli po powstaniu tytułu wykonawczego uprawnienie przeszło na inną osobę, a podmiot ten nie wykazał przejścia uprawnienia dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym.

Jak wskazano w art. 800¹ § 2 k.p.c., „wniosek o wszczęcie egzekucji nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z jego złożeniem”. Wniosek o wszczęcie egzekucji ma na celu zastosowanie wobec dłużnika środków przymusu, przewidzianych w przepisach prawa, w celu wyegzekwowania – w przypadku świadczeń pieniężnych – należnego wierzycielowi świadczenia określonego w tytule wykonawczym

³¹ Celem niniejszego opracowania nie jest omówienie przesłanek odmowy wszczęcia egzekucji określonych w art. 800¹ k.p.c., lecz analiza związku opłaty stosunkowej określonej w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych oraz odmowy wszczęcia egzekucji w związku z nieprzedłożeniem przez wnioskodawcę dokumentów określonych w art. 804² § 1 k.p.c. O przesłankach odmowy zob. więcej: M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, Legalis; M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 465–469.

lub egzekucyjnym. W wyniku złożonego przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji dochodzi do wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Na tym etapie dokonywana jest kontrola formalna wniosku i podejmowane są przez organ egzekucyjny czynności przewidziane m.in. w Kodeksie postępowania cywilnego. W razie niepodpisania wniosku przez wierzyciela organ egzekucyjny wzywa wnioskodawcę do złożenia podpisu pod wnioskiem. W związku z wprowadzeniem art. 800¹ k.p.c. organ egzekucyjny zobligowany jest do weryfikacji, czy nie zachodzą przesłanki do odmowy wszczęcia egzekucji, a w razie ich wystąpienia – wydaje decyzje o określonej treści (odmawia wszczęcia egzekucji). Należy pamiętać, że przesłanki te były wcześniej również sprawdzane przez organ egzekucyjny, jednak ustawodawca wiązał z ich wystąpieniem niekiedy inny skutek prawny³².

Odmowa wszczęcia egzekucji na podstawie art. 800¹ k.p.c. nie skutkuje stwierdzeniem, że wnioskodawca w wyniku złożonego wniosku nie zainicjował postępowania egzekucyjnego. Skutkiem prawnym odmowy wszczęcia egzekucji, który przewidział ustawodawca, jest niewywołanie przez ten wniosek skutków, jakie ustawa wiąże z jego złożeniem. Ze skutecznym złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji łączy się przede wszystkim przerwanie biegu przedawnienia, wszczęcie egzekucji rozumiane jako zastosowanie przez organ egzekucyjny środków przymusu przewidzianych w obowiązujących przepisach, czy też rozporządzanie przez wierzyciela przebiegiem postępowania egzekucyjnego w związku ze składanymi przez niego wnioskami w toku postępowania (np. wniosek o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego). Biorąc pod uwagę wskazane przyczyny, można stwierdzić, że odmowa wszczęcia egzekucji

³² Dla przykładu, zdaniem R. Kulskiego, w stanie prawnym przed wejściem w życie omawianej nowelizacji odmowa wszczęcia egzekucji nie kończyła postępowania egzekucyjnego – potrzebne było do tego umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 355 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Zob. R. Kulski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095'*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, komentarz do art. 804², Nb 2, Legalis.

powoduje określone skutki w przyszłości, bowiem nie są podejmowane dalsze czynności, jakie ustawa wiąże ze skutecznym wniesieniem wniosku. W doktrynie trafnie podaje się w wątpliwość sens tego unormowania, ponieważ skoro organ egzekucyjny odmawia wszczęcia egzekucji, to nie podejmuje wówczas czynności w celu wyegzekwowania roszczeń³³. Niemniej jednak w wyniku złożonego wniosku o wszczęcie egzekucji zostaje wszczęte postępowanie egzekucyjne, które jest szerszym pojęciem niż egzekucja i które może zakończyć się bez wszczynania egzekucji.

Odmowa wszczęcia egzekucji nie skutkuje przyjęciem stanu fikcyjnego, że wniosek w ogóle nie został wniesiony. Dochodzi bowiem do zainicjowania postępowania egzekucyjnego, obciążenia pracą komornika sądowego, wynikającą w szczególności z konieczności zbadania dokumentów złożonych przez wnioskodawcę, które nie spełniają wymogów przewidzianych w ustawie (stąd wniosek ten nie mógł wywołać skutków prawnych założonych przez ustawę, tj. wszczęcie egzekucji przeciwko dłużnikowi, co stwarza możliwość zaspokojenia roszczeń wierzyciela).

M. Łochowski określił, że w razie odmowy wszczęcia egzekucji wszczęcie postępowania egzekucyjnego jest niecelowe, ponieważ odmowa opiera się na istnieniu obiektywnych przeszkód uniemożliwiających wszczęcie egzekucji³⁴. Z niecelowością wszczęcia postępowania egzekucyjnego łączy się art. 30 u.k.k.³⁵, zgodnie z którym w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego komornik pobiera od wierzyciela opłatę stosunkową, którą ustala w postanowieniu. Ponadto M. Łochowski zwraca uwagę na okoliczność, że wniosek o wszczęcie egzekucji inicjuje postępowanie egzekucyjne (w razie odmowy wniosek „nie wywołuje też skutków sięgających poza postępowanie”). Podobnie w ocenie M. Dziurdy³⁶ istnieją podstawy do przyjęcia, że w razie odmowy wszczęcia egzekucji zastosowanie znajdzie art. 30

³³ M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, Legalis, Nb 11.

³⁴ *Ibidem*, Nb 14–15.

³⁵ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1357); dalej: u.k.k.

³⁶ M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 469–470.

u.k.k., w którym przewidziano pobranie od wierzyciela opłaty stosunkowej³⁷. Także A. Marciniak³⁸ oraz R. Kulski³⁹ w stanie prawnym przed dodaniem do Kodeksu postępowania cywilnego art. 800¹ k.p.c. opowiedzieli się za pobraniem od wnioskodawcy opłaty stosunkowej określonej w art. 30 u.k.k.

Odmienne stanowisko zajął J. Gołaczyński⁴⁰, zdaniem którego odmowa wszczęcia egzekucji utożsamiana jest z odmową wszczęcia i prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Dlatego też skoro złożony przez wnioskodawcę wniosek nie wywołuje żadnych skutków, brakuje podstaw do obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową z art. 30 u.k.k. Podobnie A. Olaś⁴¹ podnosi, że w razie odmowy wszczęcia postępowania należy je traktować jako nigdy niewszczęte, co wyklucza możliwość ustalenia opłaty stosunkowej określonej w art. 30 u.k.k.

5. Oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego

Problem analizy pojęcia niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego nie jest nowy. Wątpliwości interpretacyjne istniały już na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁴². Pojęcie niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego wzbudziło wiele kontrowersji w związku z jego użyciem w art. 30 u.k.k., czego efektem są liczne wypowiedzi w doktrynie⁴³.

³⁷ Za możliwością ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w sytuacji wystąpienia przesłanek, o których mowa w art. 804³ § 2 k.p.c., opowiedziała się A. Mazur, *Konsekwencje wystąpienia przesłanek do odmowy wszczęcia egzekucji. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, OSP 2022, nr 12, s. 102.

³⁸ A. Marciniak, *Charakter prawny i skutki odmowy wszczęcia egzekucji...*, op. cit., s. 86.

³⁹ R. Kulski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, op. cit., Legalis, Nb 5.

⁴⁰ J. Gołaczyński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz. Linia orzecnicza*, Warszawa 2023, Legalis.

⁴¹ A. Olaś, *Odmowa wszczęcia egzekucji po nowelizacji k.p.c. z 9 marca 2023 r. – zagadnienia wybrane*, PPE 2023, nr 6, s. 23.

⁴² Chociażby W. Kryzińska, *Niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego*, PPE 2010, nr 11, Czytelnia Currendy.

⁴³ Zob. m.in.: G. Kamiński, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej – cz. I*, PPE 2021, nr 8, s. 5 i nast.; G. Kamiński, *Stosowanie sankcji kosztowej*

W ocenie J. Jagieły⁴⁴ pojęcie oczywistej niecelowości użyte w art. 30 u.k.k. nawiązuje do poglądów judykatury i doktryny w zakresie analizy art. 49 ust. 4 u.o.k.s.i.e.⁴⁵, który również odnosił się do skutków prawnych niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

W art. 30 u.k.k. mowa jest o niecelowym wszczęciu postępowania egzekucyjnego, a nie egzekucji⁴⁶. J. Jagieła trafnie podnosi, że oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie powinno nastroczać trudności w ocenie tychże okoliczności. Wydaje się, że należy podzielić stanowisko tego autora, iż „użycie w art. 30 u.k.k. terminu «oczywiście» jest zbędne, gdyż wszczęcie postępowania egzekucyjnego, którego celowość budzi wątpliwości, nie powinno być uznane za celowe”⁴⁷.

Komornik wyda postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej określonej w art. 30 u.k.k. w dwóch przypadkach: 1) w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub 2) w razie wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem. Obie przesłanki ujawnić się mogą już na wstępnym etapie analizy dokumentów złożonych przez wierzyciela.

Ustawodawca nie wprowadził definicji legalnej oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego, nie wskazano także

(art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej – cz. II, PPE 2021, nr 9, s. 5 i nast.; P. Biezuński, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 roku, III CZP 21/22*, PPE 2023, nr 1, s. 73 i nast.; S. Cieślak, *Przedawnienie roszczenia a oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, PPE 2023, nr 2, s. 77 i nast.; M. Pietrzyk, *Opłata egzekucyjna należna w razie upadku tytułu wykonawczego*, PPE 2023, nr 3, s. 57 i nast.; P. Blus, P. Sławicki, *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22*, PPE 2023, nr 3, s. 91.

⁴⁴ J. Jagieła, *Opłaty komornicze i zakres ich miarkowania w świetle ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 410–416.

⁴⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 z późn. zm.); dalej: u.o.k.s.i.e.

⁴⁶ M. Uliasz, *Umorzenia postępowania egzekucyjnego a art. 30 u.k.k.*, Nowa Currenda 2022, nr 9, s. 14.

⁴⁷ J. Jagieła, *Opłaty komornicze i zakres ich miarkowania w świetle ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 411.

otwartego katalogu przypadków, które nosiłyby znamiona oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania. Należy zatem stwierdzić, że postępowanie egzekucyjne jest niecelowe, kiedy cel postępowania został już osiągnięty albo gdy jest on obiektywnie niemożliwy do zrealizowania. W pełni należy podzielić stanowisko judykatury, że w przypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego „chodzi [...] o sytuację, w której w chwili wszczęcia postępowania czynności komornika nie mogły doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, wierzyciel zaś jeszcze przed złożeniem wniosku egzekucyjnego mógł się o tym dowiedzieć i nie składać wniosku egzekucyjnego”⁴⁸.

Jako przykłady niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego wskazuje się chociażby: zaspokojenie wierzyciela przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego⁴⁹, wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego pozbawionego wykonalności⁵⁰, złożenie przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego przeciwko zmarłemu dłużnikowi⁵¹, złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji po ogłoszeniu upadłości dłużnika⁵², upływ terminu przedawnienia roszczenia wynikającego

⁴⁸ Uchwała SN z dnia 8 marca 2013 r., III CZP 109/12, OSNC 2013/10/115.

⁴⁹ Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 3 lutego 2010 r., II Cz 44/10, Lex nr 1294098.

⁵⁰ Uchwała SN z dnia 8 marca 2013 r., III CZP 109/12, OSNC 2013/10/115.

⁵¹ Uchwała SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22, OSNC 2022/9/86. Natomiast M. Dubiel, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zgonu dłużnika – ewolucja zagadnienia w świetle zmian orzecznictwa*, Prok. i Pr. 2023, nr 3, s. 158–175, stoi na stanowisku, że ustalenie opłaty zależne jest od czasu, jaki upłynął między zgonem dłużnika a złożeniem przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji. W ocenie tego autora termin taki nie powinien przekroczyć sześciu miesięcy. Rozważania na temat ewentualnego okresu, który miałby minąć od śmierci dłużnika do zainicjowania przez wierzyciela postępowania egzekucyjnego, wykraczają poza ramy niniejszego opracowania. Jednak w tym miejscu zaznaczyć należy, że proponowany przez M. Dubiela półroczny okres stanowi bardzo długi czas, który nie znajduje jakichkolwiek podstaw w obecnie obowiązujących przepisach. Organ egzekucyjny nie jest uprawniony do takiego różnicowania wierzycieli, bowiem brakuje podstaw prawnych do zaniechania ustalenia opłaty.

⁵² Uchwała SN z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22, OSNC 2022/10/98 oraz glosy krytyczne: J. Szachta, *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa określona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22, OSP 2023, nr 1, s. 2 i nast.*; J. Świeczkowski, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2023, nr 1(58), s. 210 i nast.

z tytułu wykonawczego, gdy wierzyciel nie przedłożył dokumentu, o którym mowa w art. 797 § 1 k.p.c.⁵³

Jak wskazuje się w orzecznictwie, o niecelowości można mówić, gdy „wierzyciel miałby świadomość lub możliwość dowiedzenia się, że egzekucja nie przyniesie żądanego skutku”⁵⁴. Oznacza to, że wniosek wierzyciela nie mógł doprowadzić do zrealizowania obowiązków określonych w tytule wykonawczym, co skutkować powinno podjęciem przez wierzyciela decyzji o niezłożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji⁵⁵. Trafnie Sąd Najwyższy wskazał, że weryfikacja niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego odbywa się w chwili złożenia wniosku przez wierzyciela, nawet gdy okoliczności ujawniły się później, lecz istniały w momencie złożenia przez wierzyciela wniosku⁵⁶. W związku z tym ocena dokonywana przez organ egzekucyjny ma charakter obiektywny, co niweluje możliwość dokonania tej kwalifikacji z uwzględnieniem subiektywnych odczuć wierzyciela.

⁵³ Uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22, OSNC 2022/12/118; A. Torbus, *Uwzględnianie przez komornika upływu biegu terminu przedawnienia roszczenia [w:] Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020, Cytelnia Currendy.

⁵⁴ Postanowienie SR w Sierpcu z dnia 23 września 2019 r., I Co 508/19, Lex nr 2736438. O ile sama definicja niecelowego wszczęcia postępowania przedstawiona przez sąd jest prawidłowa, o tyle nie można zgodzić się z twierdzeniem, że „wierzyciel po uzyskaniu tytułu wykonawczego nie ma możliwości ustalenia, czy dłużnik w dacie złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji żyje”. Wierzyciel może bowiem złożyć wniosek o udostępnienie danych z rejestru PESEL oraz rejestru mieszkańców (art. 46–47 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1191 z późn. zm.). Podobnie: M. Simbierowicz, T. Skoczylas [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, wyd. 3, pod red. M. Świtekowskiego, Lex/el. 2023, art. 30. Autorzy wskazują, że często wiek dłużnika powinien skłonić do przemyśleń na temat tego, czy celowe jest wszczęcie egzekucji.

⁵⁵ Por. postanowienie SR w Poznaniu z dnia 27 listopada 2020 r., II Co 767/20, Lex nr 3101658.

⁵⁶ Uchwała SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22, OSNC 2022/9/86. Tak również: M. Uliasz [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świtekowskiej-Wójcikowskiej, J. Świtekowskiego, Warszawa 2020, s. 1184; G. Kamiński, *Zakaz nadużycia prawa procesowego (art. 41 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) w postępowaniu egzekucyjnym – zagadnienia wybrane*, PPE 2021, nr 7, s. 10.

Należy przy tym zauważyć, że wniosek o wszczęcie egzekucji, mimo nieprzedłożenia przez wierzyciela dokumentów, o których mowa w obowiązujących przepisach (np. art. 804² k.p.c.), wszczyna postępowanie. Niedochowanie wymogów formalnych wniosku (nieprzedłożenie odpowiednich dokumentów) prowadzi do przewidzianych w przepisach skutków prawnych w postaci odmowy wszczęcia egzekucji, co skutkuje obowiązkiem organu egzekucyjnego ustalenia opłaty stosunkowej (art. 30 u.k.k.), będącej należnością publicznoprawną w związku z niecelowością wszczęcia przez wnioskodawcę postępowania egzekucyjnego. Ustalenie okoliczności przedłożenia dokumentów określonych w ustawie stanowi kryterium obiektywne, niezależne od woli składającego wniosek. Szczególnie istotne jest to, że najczęściej tego rodzaju wnioski o wszczęcie egzekucji kierowane są przez podmioty wykonujące zawodowo czynności, których następstwem jest korzystanie z uprawnienia z art. 804² k.p.c., a zatem ich działania powinny być podejmowane ze starannością wyższą od przeciętnej⁵⁷.

6. Opłata stosunkowa z art. 30 u.k.k. a definicja opłat komorniczych (art. 18 u.k.k.)

Należy zaznaczyć, że decyzja o złożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji należy do wierzyciela. To wierzyciel decyduje, czy oraz kiedy skieruje do organu egzekucyjnego wniosek o wszczęcie egzekucji, a tym samym, czy zainicjuje postępowanie egzekucyjne. Postępowanie egzekucyjne nie jest postępowaniem nieodpłatnym, bowiem w jego toku ściągane lub pobierane są należności budżetowe, tj. określone w ustawie opłaty za czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–2a u.k.k. Egzekucja prowadzona jest wyłącznie w interesie wierzyciela, a zatem to wierzyciel w sposób przewidziany przepisami prawa powinien przygotować wniosek o wszczęcie egzekucji oraz dołączyć do niego niezbędne

⁵⁷ M. Uliasz [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych...*, *op. cit.*, s. 1183; postanowienie SR w Gdańsku z dnia 10 sierpnia 2023 r., XII 1Co 713/2022, Lex nr 3609162.

dokumenty w celu wszczęcia egzekucji⁵⁸. Niedbałe, niesolidne postępowanie wierzyciela może doprowadzić do obciążenia go opłatą stosunkową w związku z oczywiście niecelowym wszczęciem postępowania⁵⁹.

Ustawodawca w ustawie o komornikach sądowych (art. 149 u.k.s.) przesądził, że opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym za czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–2a u.k.s. Na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji Trybunał Konstytucyjny⁶⁰ określił, że opłata egzekucyjna to świadczenie publicznoprawne, które zaliczane jest do danin publicznych. Należy podzielić stanowisko Trybunału, że „opłata egzekucyjna jest klasyfikowana jako jeden z rodzajów opłat sądowych, które są uiszczane z tytułu korzystania z wymiaru sprawiedliwości. Egzekucja komornicza jest przymusowym etapem postępowania cywilnego w sytuacji, gdy dłużnik nie wykonuje dobrowolnie obowiązków wynikających z tytułu egzekucyjnego. Jest postępowaniem sformalizowanym, prowadzonym przez organ egzekucyjny z wykorzystaniem, na mocy upoważnienia ustawowego, środków przymusu, których stosowanie jest monopolem państwa”⁶¹. Z uwagi na charakter opłaty egzekucyjnej nie należy utożsamiać jej z opłatą za czynności komornika. Dlatego też opłata ta jest ustalona w sposób normatywny. W związku z tym organ egzekucyjny nie może zmniejszyć wysokości opłaty ustalonej w ustawie lub też odstąpić od jej ustalenia, jeżeli ziściły się przesłanki przewidziane w obowiązujących przepisach.

Opłaty komornicze dzielą się na: 1) opłaty egzekucyjne za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, wykonanie zabezpieczenia

⁵⁸ Podobnie M. Michalska-Marciniak, *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPE 2023, nr 7, s. 93.

⁵⁹ Por. S. Cieślak, *Zakres ochrony prawnej udzielanej stronom i innym uczestnikom sądowego postępowania egzekucyjnego a wymagania sprawiedliwości proceduralnej* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, Sopot 2022, s. 22–23.

⁶⁰ Wyrok TK z dnia 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK-A 2012/4/42.

⁶¹ *Ibidem*.

roszczenia lub europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym albo wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego lub nakazującego wydanie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej; 2) opłaty za przeprowadzenie innego postępowania albo dokonanie innych czynności. Opłaty komornicze nie są pobierane za poszczególne czynności, a za przeprowadzenie postępowania, a zatem mają charakter ryczałtowy⁶². Natomiast na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. komornik pobierał opłaty egzekucyjne za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie (art. 43 u.o.k.s.i.e.).

Mając na względzie powyższe odmienności, należy dojść do przekonania, że ustawodawca dokonał rozróżnienia momentu wszczęcia postępowania egzekucyjnego i egzekucji. Postanowił bowiem, że opłaty pobierane są za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego. Postępowanie egzekucyjne jest pojęciem szerszym niż egzekucja i może zakończyć się bez jej wszczęcia. Nie ma to jednak dla ustawodawcy znaczenia, bowiem opłaty pobierane są za zainicjowanie postępowania egzekucyjnego, niezależnie od tego, czy doszło do wszczęcia egzekucji. Powyższe znajduje potwierdzenie chociażby w art. 18 u.k.k. („opłaty egzekucyjne za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego”) czy w art. 30 u.k.k. („w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego”). Ustalenie opłaty stosunkowej związane jest ze wszczęciem postępowania egzekucyjnego, bez konieczności wszczęcia egzekucji. Ma to związek z koniecznością partycypowania wierzyciela w kosztach postępowania egzekucyjnego, który ma zagwarantowaną możliwość skorzystania z pomocy funkcjonariusza państwowego w celu wyegzekwowania należnych wierzycielowi świadczeń. To od woli wierzyciela zależy, czy skorzysta z tej drogi, a jeśli tak – powinien spełnić wszystkie przewidziane w obowiązujących regulacjach przesłanki, a w razie ich zignorowania czy przeoczenia musi liczyć się z negatywnymi tego konsekwencjami.

⁶² M. Uliasz [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych...*, *op. cit.*, s. 1094.

7. Podsumowanie

Rozważając odmowę wszczęcia egzekucji w związku z nieprzedłożeniem przez wnioskodawcę dokumentów urzędowych lub prywatnych z podpisem urzędowo poświadczonym, mających wykazać przejście uprawnienia (art. 804² k.p.c.), należy zwrócić uwagę na kilka aspektów.

Przede wszystkim prawidłowe sporządzenie wniosku o wszczęcie egzekucji oraz skompletowanie niezbędnych dokumentów w celu wszczęcia egzekucji jest obowiązkiem wnioskodawcy. To wierzyciel decyduje o tym, czy w ogóle skorzysta z uprawnienia do zainicjowania postępowania egzekucyjnego. Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji jest prawem wierzyciela, a nie obowiązkiem. Z tej przyczyny niedołączenie dokumentów przewidzianych w przepisach prawa, których brak skutkuje odmową wszczęcia egzekucji bez wzywania do uzupełnienia braków wniosku, powoduje negatywne konsekwencje dla wnioskodawcy. Zarówno wymaganie złożenia wniosku, jak i jego skutek (odmowa) przewidziane zostały w sposób klarowny w art. 804² k.p.c.

Mając na uwadze przejrzystość regulacji dotyczącej obowiązków wnioskodawcy, który składa wniosek o wszczęcie egzekucji w związku z przejściem uprawnień po powstaniu tytułu wykonawczego, nie powinno budzić wątpliwości to, że zaniechanie przez wierzyciela powinności określonej w art. 804² k.p.c. skutkuje niecelowym wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Skoro nie przedłożono wymaganych dokumentów lub zostały one przedłożone w innej formie, niż przewidział ustawodawca, to nie mogły one skutkować pozytywną oceną formalną złożonego wniosku. Gdyby wnioskodawca przedłożył stosowne dokumenty, nie nastąpiłaby odmowa wszczęcia egzekucji. Zatem ignorowanie przepisu, który ma wręcz charakter techniczny – określa bowiem, jakie dokumenty wnioskodawca powinien dołączyć do wniosku – skutkować będzie odmową wszczęcia egzekucji. Oznacza to, że takie działania wnioskodawcy są niecelowe, ponieważ nie mogą doprowadzić do wszczęcia egzekucji.

Obowiązek ustalenia przez organ egzekucyjny opłaty stosunkowej określonej w art. 30 u.k.k. związany jest wyłącznie z niecelowym wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony przez wnioskodawcę inicjuje właśnie postępowanie egzekucyjne, mimo że organ egzekucyjny odmówi wszczęcia egzekucji. Argumenty na poparcie tej tezy można znaleźć w licznych wypowiedziach przedstawicieli doktryny, którzy rozróżniają pojęcie egzekucji i postępowania egzekucyjnego.

Dlatego też odmowa wszczęcia egzekucji z przyczyn określonych w art. 804² k.p.c. nie pozbawia organu egzekucyjnego opłaty. Wydaje się, że nowa regulacja (art. 800¹ k.p.c.) może jednocześnie zniwelować problem określenia podstawy prawnej ustalenia opłaty w razie odmowy wszczęcia egzekucji. Przed wejściem w życie omawianej nowelizacji, w orzecznictwie⁶³ pojawiały się niekiedy poglądy, że w razie odmowy wszczęcia egzekucji oraz umorzenia postępowania na podstawie art. 355 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. komornik ustala opłatę końcową w wysokości 150 zł (art. 29 ust. 4 u.k.k.). Obecne przepisy skutkują natomiast przyjęciem stanowiska, że odmowa kończy postępowanie egzekucyjne, bez konieczności umarzania postępowania. Z tych przyczyn ustalenie opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. nie będzie możliwe. Niemniej, z uwagi na niecelowość wszczęcia egzekucji, w razie złożenia przez wnioskodawcę wniosku i niedołączenia dokumentów z art. 804² § 1 k.p.c. należy ustalić opłatę stosunkową na podstawie art. 30 u.k.k.

dr Joanna Szachta, prawnik w kancelarii komorniczej; ORCID: 0000-0002-8042-8212

Literatura przedmiotu

Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978.

Biezuński P., *Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 roku, III CZP 21/22*, PPE 2023, nr 1.

⁶³ Postanowienie SR w Słupsku z dnia 25 czerwca 2020 r., IX Cz 29/20, zbiory własne.

- Blus P., Sławicki P., *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22*, PPE 2023, nr 3.
- Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1988, nr 8.
- Cieślak S., *Przedawnienie roszczenia a oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, PPE 2023, nr 2.
- Cieślak S., *Zakres ochrony prawnej udzielanej stronom i innym uczestnikom sądowego postępowania egzekucyjnego a wymagania sprawiedliwości proceduralnej* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022.
- Cudak A., *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2014.
- Dubiel M., *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zgonu dłużnika – ewolucja zagadnienia w świetle zmian orzecznictwa*, Prok. i Pr. 2023, nr 3.
- Dziurda M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023.
- Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. II, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, Warszawa 2022.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Umorzenie postępowania egzekucyjnego z mocy prawa – wybrane zagadnienia* [w:] *Zawieszenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. J. Jagieły, Sopot 2023.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Wszczęcie egzekucji*, Sopot 2020.
- Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2023.
- Gołaczyński J., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza*, Warszawa 2023.
- Grześk A., *Egzekucja z ruchomości. Komentarz praktyczny*, Sopot 2016.
- Jagieła J., *Elektroniczne wszczęcie postępowania egzekucyjnego* [w:] *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji*, pod red. J. Bieluka, A. Marciniaka, Sopot 2016.
- Jagieła J., *Opłaty komornicze i zakres ich miarkowania w świetle ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Jagieła J., *Zbieg egzekucji przez zarząd przymusowy albo sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego dłużnika z innymi sposobami egzekucji sądowej*, PPE 2006, nr 1–3.
- Jankowski J., *Dopuszczalność drogi egzekucji sądowej*, PPE 2015, nr 2.
- Kamieński G., *Egzekucja sądowa z wynagrodzenia za pracę*, Sopot 2022.
- Kamieński G., *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej – cz. I*, PPE 2021, nr 8.
- Kamieński G., *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej – cz. II*, PPE 2021, nr 9.
- Kamieński G., *Zakaz nadużycia prawa procesowego (art. 41 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) w postępowaniu egzekucyjnym – zagadnienia wybrane*, PPE 2021, nr 7.
- Klich A. [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.
- Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.
- Kowalkowski R. [w:] Z. Knypl, R. Kowalkowski, H. Langa-Bieszki, Z. Merchel, Z. Szczurek, J. Treder, *Encyklopedia egzekucji sądowej*, Sopot 1996 oraz 2002.
- Kozłowski Ł., *Skarga na czynności komornika – zagadnienia wybrane* [w:] *Kierunki zmian egzekucji sądowej*, pod red. M. Walasika, P. Grzegorzcyka, Sopot 2018.
- Kryzińska W., *Niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego*, PPE 2010, nr 11.

- Kulski R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, komentarz do art. 804².
- Łochowski M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, wyd. 2, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023.
- Malczyk M., *Zawieszenie i umorzenie postępowania egzekucyjnego co do świadczeń wymagalnych w przyszłości* [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Marciniak A., *Charakter prawny i skutki odmowy wszczęcia egzekucji w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2019, nr 12.
- Mazur A., *Konsekwencje wystąpienia przesłanek do odmowy wszczęcia egzekucji. Głosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, OSP 2022, nr 12.
- Michalska-Marciniak M., *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, PPE 2023, nr 7.
- Misztal-Konecka J., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1 i 2, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2020.
- Moszczyńska U., *Podstawowe pojęcia* [w:] *Ogólnie o egzekucji świadczeń niepieniężnych* [w:] *Eg-zekucja świadczeń niepieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2020.
- Nowak J., *Wybrane uwagi dotyczące pojęcia bezskuteczności egzekucji*, PPE 2021, nr 6.
- Olaś A., *Odmowa wszczęcia egzekucji po nowelizacji k.p.c. z 9 marca 2023 r. – zagadnienia wybra-ne*, PPE 2023, nr 6.
- Pietrzyk M., *Opłata egzekucyjna należna w razie upadku tytułu wykonawczego*, PPE 2023, nr 3.
- Pogonowski P., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2007.
- Ryśtał D. [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015.
- Sadza A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 2, pod red. P. Ryłskiego, A. Olas, Warszawa 2023.
- Simbierowicz M., Skoczylas T. [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, wyd. 3, pod red. M. Świt-kowskiego, Lex/el. 2023.
- Studzińska J., *Dopuszczalność badania pełnomocnictwa w postępowaniu klauzulowym* [w:] *Sym-bolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, Legalis.
- Szachta J., *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa okre-słona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Głosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywil-na z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, OSP 2023, nr 1.
- Szczurek Z., *Czynności egzekucyjne. Zagadnienia ogólne. Tom I. Seria Postępowanie Zabezpiecza-jące i Egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, So-pot 2017.
- Szczurek Z., *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015.
- Szczurek Z., *Pojęcie i cel postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego. Rys historyczny egzekucji sądowej* [w:] *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Sopot 2005.
- Szereda A.J., *Głosa do uchwały SN z dnia 8 listopada 2019, III CZP 26/19*, Rejent 2020, nr 10.
- Świeczkowski J., *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, Gdańskie Studia Prawni-cze 2023, nr 1(58).
- Torbus A., *Uwzględnianie przez komornika upływu biegu terminu przedawnienia roszczenia*, [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020.

Uliasz M. [w:] *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świeszkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeszkowskiego, Warszawa 2020.

Uliasz M., *Umorzenia postępowania egzekucyjnego a art. 30 u.k.k.*, Nowa Currenda 2022, nr 9.

Wengerek E., *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1961.

Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części II i III k.p.c.*, wydanie uaktualnione pod red. M. Romańskiej, Warszawa 2009.

Wengerek E., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978.

Zamojski Ł., *Zmiany w postępowaniu klauzularnym wprowadzone na mocy ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, M.Prawn. 2021, nr 10.

Zawistowski D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Zemke M., *Zagadnienia ogólne egzekucji i postępowania egzekucyjnego z ruchomości* [w:] *Ruchomość jako przedmiot egzekucji* [w:] *Elektroniczna licytacja ruchomości. Novum w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2016.

Żal T., *Egzekucja z ruchomości*, Poznań 2012, s. 28, rozprawa doktorska [online:] www.repozytorium.amu.edu.pl.

Akty prawne

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2650 [online:] <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2650> (dostęp: 31.08.2023).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1357).

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1691).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

Orzecznictwo

Postanowienie SO w Białymstoku z dnia 3 lutego 2010 r., II Cz 44/10, Lex nr 1294098.

Wyrok TK z dnia 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK-A 2012/4/42.

Uchwała SN z dnia 8 marca 2013 r., III CZP 109/12, OSNC 2013/10/115.

Postanowienie SR w Sierpcu z dnia 23 września 2019 r., I Co 508/19, Lex nr 2736438.

Postanowienie SO w Suwałkach z dnia 11 lutego 2020 r., I Cz 47/20, Lex nr 2797470.

Postanowienie SR w Słupsku z dnia 25 czerwca 2020 r., IX Cz 29/20, zbiory własne.

Postanowienie SR w Poznaniu z dnia 27 listopada 2020 r., II Co 767/20, Lex nr 3101658.

Uchwała SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22, OSNC 2022/9/86.

Uchwała SN z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22, OSNC 2022/10/98.

Uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22, OSNC 2022/12/118.

Postanowienie SR w Gdańsku z dnia 10 sierpnia 2023 r., XII ICo 713/2022, Lex nr 3609162.

**STRESZCZENIE Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego
w Warszawie z dnia 8 kwietnia 2022 r., II AKa 266/21**

Komentowane rozstrzygnięcie sądu koncentruje się wokół dwóch kluczowych pojęć: hipoteki oraz udaremnienia wykonania orzeczenia sądu w oparciu o skorzystanie z prawnej możliwości zbywania obciążonych hipoteką nieruchomości. Wskazano w nim na konieczność wprowadzenia zmian w dotychczasowej treści art. 300 § 2 k.k., ponieważ sytuacja ta może powodować niepewność co do pozycji prawnej dłużnika obciążonego hipoteką. W proponowanym rozwiązaniu postuluje się dodanie do istniejącego opisu czynu zabronionego uzupełnienia w postaci wprowadzenia karalności nie tylko samego udaremnienia wykonania orzeczenia sądowego, ale też próby jego utrudnienia.

Słowa kluczowe: hipoteka, egzekucja, przestępstwo, udaremnienie egzekucji, dłużnik, wierzyciel

**SUMMARY Gloss on Judgement of the Court of
Appeal in Warsaw of 8 April 2022, II AKa 266/21**

The court ruling commented on focuses on two key concepts, namely mortgage and frustrating the performance of a court ruling based on using a legal option to dispose of mortgaged real estate. The ruling points to the necessity to introduce changes in the present content of art. 300 § 2 of the Penal Code, because the present situation may cause uncertainty as to a legal position of a debtor encumbered with mortgage. In the proposed solution it is postulated to supplement the existing description of a prohibited act, namely the penalization not only of frustrating the performance of a court ruling but also of an attempt at its hindering.

Keywords: mortgage, enforcement, crime, frustrating enforcement, debtor, creditor

Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 kwietnia 2022 r., II AKa 266/21¹

Okoliczność, że pomimo przeniesienia własności nieruchomości obciążonej hipoteką bank nadal był uprawniony do zaspokojenia bez względu na to, kto jest właścicielem nieruchomości, nie wyłącza odpowiedzialności na podstawie art. 300 § 2 k.k.

I.

Przepisy odnoszące się do karnoprawnej ochrony wierzycieli, zwłaszcza te, które eksponowane są w art. 300 k.k.², doczekały się obszernego dorobku orzeczniczego. Szczególny jego przyrost obserwuje się od kilkunastu lat, co z pewnością wpływa na kształt i stabilność wykładni tego przepisu karnego. Pomimo to regulacja ta nasuwa też pewne wątpliwości interpretacyjne, czy wydane rozstrzygnięcie pozostaje zgodne z warunkami ponoszenia odpowiedzialności za przestępstwo z art. 300 § 2 k.k., na tle regulacji ustawy o księgach wieczystych i hipotece,

¹ Lex nr 3347798.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.).

dopuszczającej obrót obciążonymi nieruchomościami. Dotychczas wśród dostępnych orzeczeń nie napotkano takiego, które wyraźnie i wprost, odnosiłoby się do prawnokarnej oceny działań dłużnika, polegających na zbyciu nieruchomości zabezpieczonej hipoteką na rzecz wierzyciela.

Aby rozstrzygnąć zasygnalizowane wątpliwości, należy zwięźle przedstawić charakterystykę sprawy karnej i stan faktyczny, z którym miały do czynienia sądy rozpoznające przedmiot procesu w obu instancjach. W procesie tym pominięte zostaną uwagi poczynione przez sąd pierwszej instancji, jako nieistotne dla prowadzonych tu rozważań. Sąd apelacyjny rozpoznawał apelację wniesioną przez obrońcę oskarżonego, w treści której znalazł się między innymi zarzut naruszenia prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego oskarżonemu. Dokonał on przeniesienia własności nieruchomości, na której ustanowiono hipotekę, wpisaną do księgi wieczystej jako zabezpieczenie udzielonego przez bank kredytu. Kredytu tego oczywiście oskarżony nie spłacił, czego skutkiem było wypowiedzenie przez bank umowy, a nieruchomość ta w zaistniałej sytuacji zagrożona była zajęciem. Dla opisu zarzucanego oskarżonemu czynu przyjęto kwalifikację prawną z art. 300 § 2 k.k. W wyniku rozpoznanej apelacji sąd za niezasadny uznał zarzut kierowany przez obrońcę skazanego, odnoszący się do naruszenia prawa materialnego w postaci zastosowania art. 300 § 2 k.k. Powołując się na art. 66 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece³, obrońca podnosił, że mimo przeniesienia własności nieruchomości obciążonej hipoteką bank w dalszym ciągu uprawniony był do zaspokojenia swojego roszczenia bez względu na to, kto był aktualnym właścicielem nieruchomości. Sąd podkreślił istnienie odpowiedzialności karnej za tego rodzaju zachowania, niezależnie od prawnej możliwości dochodzenia swoich roszczeń w odrębnym postępowaniu cywilnoprawnym, bowiem dowiedzione zostało oskarżonemu zbyciu nieruchomości zagrożonych zajęciem. W efekcie sąd utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

³ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U z 2023 r., poz. 146).

2.

W procesie rozpatrywania odpowiedzialności karnej w opisywanym przypadku nie można pominąć prawnych rozwiązań dotyczących hipoteki. Z oczywistych powodów rozważania te należy ograniczyć wyłącznie do kwestii kluczowych, wpływających na prawnokarną ocenę przyjętego w wyroku rozstrzygnięcia. Nie sposób podważyć zasady ogólnej, że zbywanie bądź dalsze obciążanie nieruchomości, na której ustanowiono hipotekę, nie wpływa znacząco na pozycję prawną wierzyciela hipotecznego, ponieważ wpisana na jego rzecz hipoteka – zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece – pozostaje nadal skuteczna wobec każdorazowego właściciela nieruchomości, a także na podstawie art. 249 § 1 k.c. i uwzględnieniu art. 12 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece jej wykonanie podlega pierwszeństwu⁴. W dalszej kolejności art. 72 ustawy o księgach wieczystych i hipotece blokuje możliwość ustanowienia w drodze czynności prawnej w stosunku do właściciela nieruchomości zakazu zbywania lub dalszego obciążania nieruchomości już obciążonej hipoteką, przed wygaśnięciem hipoteki. Wykluczono także możliwość ustanowienia ograniczeń częściowych, zakazujących dokonywania rozporządzeń określonych indywidualnie lub rodzajowo, a także rozporządzeń niektórymi działkami nieruchomości gruntowej objętej hipoteką – czy to na rzecz danego kręgu podmiotów, czy też dokonanych w określonym czasie⁵. Przepis wskazanego artykułu wyłącza także podejmowanie kroków, które ograniczają dopuszczalność zbycia lub obciążenia nieruchomości przez wprowadzenie dodatkowych warunków dla takiego rozporządzenia.

⁴ H. Ciepla, E. Bałan-Gonciarz, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz. Wzory wniosków o wpis. Wzory wpisów do księgi wieczystej*, Warszawa 2007, s. 113; L. Przyborowski [w:] *Hipoteka po nowelizacji. Komentarz*, pod red. M. Kućki, J. Pisulińskiego, Warszawa 2011, s. 281.

⁵ S. Kostecki [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego. Tom II. Kodeks cywilny. Komentarz. Własność i inne prawa rzeczowe. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece (art. 2–22, 65–111')*. *Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017, s. 1199–1200.

Nie sposób nie zauważyć, że zbycie przez właściciela obciążonej nieruchomości, jak to miało miejsce w opisywanym przypadku, pociąga za sobą ujemne i niekorzystne następstwa dla wierzyciela hipotecznego. Jednym z takich następstw jest przypadek, w którym dotychczasowy właściciel obciążonej nieruchomości w drodze aktu notarialnego poddał się dobrowolnie egzekucji na rzecz wierzyciela w trybie art. 777 § 1 pkt 4–6 k.p.c. Oświadczenie to może okazać się niewiążące w stosunku do wierzyciela, a co za tym idzie – będzie on zmuszony do dochodzenia zaspokojenia swoich wierzytelności zabezpieczonych hipoteką poprzez inicjowanie odrębnego procesu wobec nabywcy tej nieruchomości. Ponadto ustawodawca w treści art. 75 ustawy o księgach wieczystych i hipotece nie pozostawia wątpliwości, że zaspokojenie wierzyciela hipotecznego następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Te budzące spory rozwiązania prawne kolidują jednak z regułą bezwzględnej ochrony swobody właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką co do dalszego zbywania lub obciążania tej nieruchomości.

3.

Mając na uwadze poczynione wyżej uwagi wprowadzające dotyczące kształtowania się odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 § 2 k.k., przytoczyć należy treść omawianego przepisu karnego, bowiem przyczyni się to do ułatwienia procesu jego wykładni co do opisanego wcześniej stanu faktycznego. Tak więc odpowiedzialność karną ponosi ten, kto w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem bądź usuwa znaki zajęcia. Kryminalizacja przewidziana w art. 300 § 2 k.k. obejmuje czyny skierowane przeciwko mieniu „zajętemu lub zagrożonemu zajęciem”, prowadzące do skutku uniemożliwiającego wykonanie orzeczenia. Zachowanie dłużnika godzi

nie tylko w interesy wierzycieli, ale dodatkowo uznano je za sprzeczne z prawem, dlatego że podjęte zostało w intencji osłabienia skuteczności wykonania orzeczeń sądowych lub innych organów. Udaremnienie wykonania orzeczenia jest bowiem motywem podjętego przez dłużnika zachowania, co w dalszej kolejności prowadzi do skutku udaremniającego lub uszczuplającego takie zaspokojenie⁶. Orzecznictwo zwróciło uwagę na możliwość zastosowania karnoprawnej reakcji w przypadku, w którym do realizacji przestępczego zamiaru dochodzi już w formie stadialnej usiłowania, a nie dopiero przy faktycznym udaremnieniu zaspokojenia⁷. Spotkało się to z aprobatą doktryny prawa karnego⁸.

Analizując dotychczasowy dorobek orzeczniczy, można w nim znaleźć wskazówki pomocne przy ustaleniu kryteriów przypisania odpowiedzialności na podstawie wspomnianej regulacji. Opisany czyn niewątpliwie zalicza się do przestępstw o charakterze celowościowym, co powoduje konieczność udowodnienia kwalifikowanej formy winy. Wymagane jest wykazanie winy umyślnej w zamiarze bezpośrednim, wyłączając umyślność w postaci ewentualnej⁹. Celem zasadniczym, podstawowym, jest udaremnienie wykonania wspomnianego orzeczenia sądu lub innego organu¹⁰. Celem drugim, uzupełniającym poprzedni, jest natomiast udaremnienie albo uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela¹¹. Obydwa cele mogą być realizowane łącznie.

Pomimo to proces wykładni tego przepisu przewiduje wyjątki od ścisłego pojmowania udaremnienia prowadzonej egzekucji jako celu

⁶ Wyrok SN z dnia 18 listopada 1999 r., II KKN 230/99, OSN Prok. i Pr. 2000/2/8.

⁷ Postanowienie SN z dnia 4 listopada 2002 r., III KK 283/02, OSNKW 2003/3–4/34.

⁸ Zob. glosa J. Skorupki, OSP 2003/10/529–531.

⁹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 lutego 2018 r., II Aka 519/17, Lex nr 2490249.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 30 listopada 2017 r., III KK 185/17, KZS 2018/2/17; wyrok SN z dnia 28 marca 2019 r., V KK 119/18, OSN Prok. i Pr. 2019/10/6; wyrok SN z dnia 27 listopada 1996 r., II KKN 116/96, OSN Prok. i Pr. 1997/5/5; wyrok SN z dnia 8 stycznia 1999 r., V KKN 513/97, OSN Prok. i Pr. 1999/6/6; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 23 października 2006 r., II Aka 224/06, OAW 2008/1/75.

¹¹ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 22 grudnia 2016 r., II Aka 372/16, Lex nr 2310600; wyrok SN z dnia 27 lutego 2002 r., V KKN 83/00, Lex nr 53056; postanowienie SN z dnia 4 listopada 2002 r., III KK 283/03, OSNKW 2003/3–4/34; wyrok SN z dnia 8 stycznia 2008 r., III KK 368/07, OSN Prok. i Pr. 2008/11/12.

działania sprawcy, uznając za takie każde posunięcie dłużnika na drodze osiągnięcia tego celu. Spod zakresu odpowiedzialności karnej na podstawie art. 300 § 2 k.k. od pewnego już czasu wyłącza się te sytuacje, w których co prawda dłużnik zbył niektóre składniki majątkowe, jednak nie blokuje to skutecznej egzekucji, gdy posiada on w swojej dyspozycji inny majątek¹². Oznacza to, że jeśli czynność rozporządzająca majątkiem nie miała realnego wpływu na zaspokojenie wierzyciela, to wobec braku znamienia skutku w postaci udaremnienia zaspokojenia wierzyciela nie doszło do popełnienia tego przestępstwa¹³.

4.

Przenosząc przytaczane uwagi na grunt komentowanego wyroku, należy w zasadzie zgodzić się co do ich poprawności w obrębie dokonanej wykładni. W realiach przedstawionej sprawy nie sposób podważyć roli, którą ma do spełnienia art. 300 § 2 k.k. w zapewnieniu ochrony wierzycielowi oraz gwarancji skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych. Hipoteka, jaką ustanowiono, ma zapewnić sprawną egzekucję należności, proces ten jednak, jak widać w opisywanej sytuacji, może ulec komplikacji. Oceniając zachowanie sprawcy przez pryzmat rozwiązań art. 300 § 2 k.k., nie sposób podważyć samego fundamentu zasadności oskarżenia o ten czyn. W opisie ustawowych znamion tego przestępstwa pojawia się kilka możliwości takiego postępowania. Jednym z nich jest zbycie zajętego lub zagrożonego zajęciem majątku, a oskarżony, jak wiadomo, sprzedał nieruchomość obciążoną hipoteką, co – jak słusznie wykazał sąd – wypełniło ustawowe znamiona czynu. Dokonanie sprzedaży nieruchomości, niezależnie od tego, czy ustanowiono na niej ograniczone prawo rzeczowe, jakim jest hipoteka, bezspornie wyczerpuje

¹² Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 2005 r. I KZP 31/04, OSN Prok. i Pr. 2005/6/5.

¹³ Wyrok SN z dnia 27 lutego 2002 r., V KKN 83/00, Lex nr 53056; wyrok SA w Katowicach z dnia 31 maja 2012 r., II Aka 148/12, OSA-K 2012/3/15; wyrok SA w Katowicach z dnia 28 listopada 2013 r., II Aka 350/13, BSA-K 2014/1/12; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 18 czerwca 2014 r., II Aka 59/14, Lex nr 1621283.

zakres znaczeniowy czynności sprawczej zbycia, przynajmniej z punktu widzenia wykładni językowej przepisu. Fakt, że można z prawa tego dochodzić zaspokojenia w drodze egzekucji, nie uchyla bezprawności takiego postępowania dłużnika. Hipoteka z natury swojej nie może zabraniać zbywania czy obciążania nieruchomości, jednakże dłużnik ten w obliczu wszczętego, istniejącego już postępowania egzekucyjnego musi liczyć się ze świadomością grożącej mu odpowiedzialności karnej. Stawia go to w sytuacji dwuznaczej, ponieważ generuje konflikt między przepisami dopuszczającymi obrót obciążonymi nieruchomościami a grożącą represją karną w przypadku skorzystania z dozwolonej równoległe możliwości. Konieczność dokonania wyboru jednego z rozwiązań, wiążącego się z ryzykiem odpowiedzialności karnej, dodatkowo zaostrza proces decyzyjny sprawcy.

Rozpatrując opisywany przypadek, nie sposób oprzeć się wrażeniu istnienia pewnego paradoksu prawnego. Z jednej strony adresat normy prawnej dopuszcza się zachowania *ex lege* dozwolonego, jakim jest zbycie nieruchomości obciążonej hipoteką, z drugiej zaś strony dozwolone według prawa cywilnego zachowanie jest kryminalizowane, bowiem zbycie takie jest jednak zagrożone karą kryminalną. Pozostaje to w konflikcie z wymogiem braku sprzeczności norm w ramach istniejącego systemu prawnego. To samo zachowanie według jednej normy jest dozwolone, ale według drugiej takim już być nie musi. Może to powodować obawy wśród adresatów norm prawnych co do wyboru właściwej drogi postępowania, aby uniknąć przy tej okazji kolizji z prawem karnym. Z całą pewnością należałoby zastanowić się nad koniecznością wprowadzenia zmian w dotychczasowej redakcji art. 300 § 2 k.k. w kierunku wyeliminowania pojawiającego się ryzyka narażenia się mimo wszystko na odpowiedzialność karną.

5.

Niezależnie od tego, nie czekając na ewentualną interwencję ustawodawcy – w ocenie autora niniejszej glosy mało realną – należy podjąć

próbę ustalenia znaczenia i zakresu stanu faktycznego zagrożenia zajęciem nieruchomości, jako wyłączającego dopuszczalność zbycia obciążonej nieruchomości bez narażania się na odpowiedzialność karną z art. 300 § 2 k.k. Pojęcie zagrożenia zajęciem składników majątkowych dłużnika jest w dużym stopniu niedookreślone, co przynosi pomysły na zmianę jego granic przez zainteresowanych w konkretnej sprawie. Jednym z nich jest cytowany na wstępie zarzut naruszenia prawa materialnego, podnoszony przez obrońcę oskarżonego w apelacji. Z punktu widzenia teorii, ze względu na funkcję gwarancyjną prawa karnego, pożądane byłoby wprowadzenie ustawowej definicji stanu zagrożenia zajęciem składników majątkowych dłużnika, w skład którego wchodzić będą również należące do niego nieruchomości. Znając jednak realia pracy ustawodawcy, oczekiwanie na podjęcie takiego zabiegu ocenić należy jako mało prawdopodobne. Stąd też wysiłki w kierunku usprawnienia dotychczasowej wykładni tego fragmentu ustawowych znamion art. 300 § 2 k.k. przesunąć należy do zadań orzecznictwa, przy jednoczesnym udziale doktryny prawa. Rozwiązania idealnego nie sposób wypracować bez wkroczenia na obszar zastrzeżony dla ustawodawcy. Dlatego też w opinii autora niniejszej glosy dopuszczalne byłoby to tylko wtedy, gdyby wysokość długów nie przewyższała wartości nieruchomości objętej hipoteką, powodując przez to istotne trudności w wyegzekwowaniu pozostałego istniejącego zadłużenia. Każdy przypadek niespełniający powyższych warunków pozostawałby w sprzeczności z normą art. 300 § 2 k.k.

Koncepcja ta opiera się na prezentowanym wcześniej poglądzie wyłączającym odpowiedzialność karną dłużnika w sytuacji, kiedy pomimo zbycia obciążonej hipoteką nieruchomości posiada on jeszcze inne składniki majątkowe gwarantujące skuteczną egzekucję¹⁴. Pewne wskazówki podsuwa jedno z wydanych niedawno orzeczeń Sądu Najwyższego, w którym składniki zagrożone zajęciem pojawiają się, gdy zaistnieje konkretne, realne niebezpieczeństwo ich zajęcia, a więc takie niebezpieczeństwo,

¹⁴ Zob. orzeczenia wskazane w przypisach nr 10 i 11, jak też wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 marca 2020 r., II Aka 329/19, Lex nr 3104467.

z którym należy się liczyć¹⁵. Jednocześnie intencją znamienia „zagrożenia zajęciem” jest to, aby nie odnosić zarzucanego czynu do jakiegokolwiek składnika majątkowego dłużnika, lecz do konkretnego, którego zbycie prowadzi bezpośrednio do udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela¹⁶. Przykładowe i najczęściej pojawiające się w praktyce sytuacje świadczące o wystąpieniu symptomów stanu zagrożonego zajęciem wskazane zostały w jednym z ostatnich orzeczeń sądów apelacyjnych, jednocześnie wskazując kierunek poszukiwania rozwiązań¹⁷. Wykładnia dokonana tym sposobem pozostaje spójna z dotychczasową prawnokarną oceną podobnych stanów faktycznych w judykaturze.

6.

Zmierzając ku końcowej ocenie głosowanego orzeczenia, należy zaznaczyć, że rozpatrywane zachowanie oskarżonego z pewnością kwalifikuje się jako co najmniej utrudnianie wykonania orzeczenia, chociażby z tej przyczyny, że faktycznie opóźnia i wydłuża prowadzoną egzekucję z nieruchomości obciążonej hipoteką. Ostatecznie daje prawne gwarancje odzyskania należności, jednak w dużo późniejszym czasie i w połączeniu z większym nakładem środków. Aby wykluczyć podobne problemy

¹⁵ Postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2021 r., V KK 627/21, Lex nr 3537827.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 26 marca 2019 r., V KK 109/18, Lex nr 2647175.

¹⁷ Wyrok SA w Warszawie z dnia 22 czerwca 2022 r., II Aka 27/22, Lex nr 3370722. Wymienione przypadki dotyczą:

- złożenia wniosku o upadłość;
- złożenia wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego;
- wszczęcia postępowania egzekucyjnego w celu wykonania orzeczenia organu państwowego skierowanego do majątku dłużnika;
- braku formalnego wszczęcia egzekucji, choć wierzyciel uzyskał już tytuł egzekucyjny, przesłanie dłużnikowi pisemnego upomnienia zawierającego wezwanie do wykonania obowiązku z zagrożeniem skierowania sprawy na drogę postępowania egzekucyjnego;
- wydania w sądowym postępowaniu zabezpieczającym postanowienia o zabezpieczeniu roszczeń wierzyciela, przez zajęcie oznaczonych składników majątku dłużnika, choć jeszcze tego nie wykonano;
- wszczęcia przeciwko dłużnikowi postępowania karnego za przestępstwo, za które można orzec grzywnę lub świadczenie pieniężne albo w związku z którym można orzec przepadek lub nałożyć środek kompensacyjny.

w przyszłości, należałoby uzupełnić dotychczasowy opis czynu zabronionego omawianego przepisu karnego przez dodanie zwrotu „utrudniania wykonania” takiego orzeczenia. W przepisie tym trzeba by dokonać zmiany redakcyjnej: „Kto w celu udaremnienia lub utrudnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego (...)”. Dotychczasowe unormowanie o uszczupleniu zaspokożenia wierzyciela nie usuwa zasygnalizowanych kontrowersji związanych z odmiennymi regulacjami o dopuszczalności zbycia nieruchomości w myśl ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Zmierzając do konkluzji prowadzonego wywodu, należy pozytywnie ocenić wydane orzeczenie, niemniej jednak z pewnymi obawami co do stabilności zaprezentowanej przez sąd wykładni przepisu w dalszej praktyce prawniczej.

dr hab. Zygmunt Kukuła, pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej; funkcjonariusz Policji

Literatura przedmiotu

Ciepla H., Bałań-Gonciarz E., *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz. Wzory wniosków o wpis. Wzory wpisów do księgi wieczystej*, Warszawa 2007.

Kostecki S. [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego. Tom II. Kodeks cywilny. Komentarz. Własność i inne prawa rzeczowe. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece (art. 2–22, 65–111')*. *Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017.

Przyborowski L. [w:] *Hipoteka po nowelizacji. Komentarz*, pod red. M. Kućki, J. Pisulińskiego, Warszawa 2011.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 146).

Orzecznictwo

Wyrok SN z dnia 27 listopada 1996 r., II KKN 116/96, OSN Prok. i Pr. 1997/5/5.

Wyrok SN z dnia 8 stycznia 1999 r., V KKN 513/97, OSN Prok. i Pr. 1999/6/6.

Wyrok SN z dnia 18 listopada 1999 r., II KKN 230/99, OSN Prok. i Pr. 2000/2/8.

Wyrok SN z dnia 27 lutego 2002 r., V KKN 83/00, Lex nr 53056.

Postanowienie SN z dnia 4 listopada 2002 r., III KK 283/02, OSNKW 2003/3–4/34.

Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 2005 r. I KZP 31/04, OSN Prok. i Pr. 2005/6/5.

Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 23 października 2006 r., II Aka 224/06, OAW 2008/1/75.

Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2008 r., III KK 368/07, OSN Prok. i Pr. 2008/11/12.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 31 maja 2012 r., II Aka 148/12, OSA-K 2012/3/15.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 28 listopada 2013 r., II Aka 350/13, BSA-K 2014/1/12.
Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 18 czerwca 2014 r., II Aka 59/14, Lex nr 1621283.
Wyrok SA w Gdańsku z dnia 22 grudnia 2016 r., II Aka 372/16, Lex nr 2310600.
Wyrok SN z dnia 30 listopada 2017 r., III KK 185/17, KZS 2018, nr 2.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 lutego 2018 r., II Aka 519/17, Lex nr 2490249.
Wyrok SN z dnia 26 marca 2019 r., V KK 109/18, Lex nr 2647175.
Wyrok SN z dnia 28 marca 2019 r., V KK 119/18, OSN Prok. i Pr. 2019/10/6
Wyrok SA w Gdańsku z dnia 9 marca 2020 r., II Aka 329/19, Lex nr 3104467.
Postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2021 r., V KK 627/21, Lex nr 3537827.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 22 czerwca 2022 r., II Aka 27/22, Lex nr 3370722.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

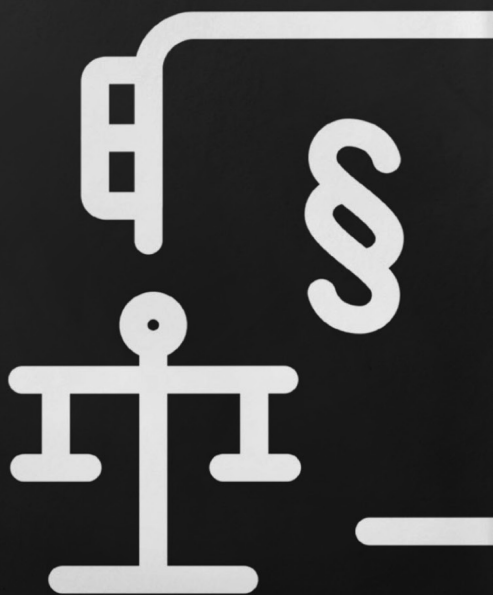
Ograniczenia egzekucji sądowej w sprawach cywilnych

Monika Ged

PRACTICA

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE Doręczenia pism sądowych.
Komentarz do art. 133, 135, 136, 139 i 139¹ k.p.c.
zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.

W niniejszym opracowaniu omówiono kolejne przepisy ustawy z dnia 9 marca 2023 r., a mianowicie regulacje modyfikujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o doręczaniu pism sądowych. Na wstępie omówiono zmianę art. 133 § 3 k.p.c. dostosowującą terminologię ustawową do innych zmian wprowadzonych mocą ustawy z dnia 9 marca 2023 r. Następnie przedstawiono uwagi na temat zdania 3 dodanego do art. 135 § 2 k.p.c. dotyczącego doręczenia stronie pism sądowych na adres skrytki pocztowej. Omówiono także dodany art. 136 § 5 k.p.c., który nakazuje stronie wpisanej do CEiIDzG informować sąd o zmianie adresu do doręczeń ujawnionego w CEiIDzG. Przedstawiono następnie zmiany art. 139 k.p.c. dotyczące sposobu awizowania przesyłki oraz skutków nieujawnienia w CEiIDzG zmiany adresu do doręczeń. Na koniec omówiono zmiany art. 139¹ k.p.c. dotyczącego doręczeń pism sądowych albo procesowych za pośrednictwem komornika.

Słowa kluczowe: *doręczenia w postępowaniu cywilnym, doręczenia pism sądowych, doręczenie na adres skrytki pocztowej, informowanie sądu o zmianie adresu do doręczeń, awizowanie przesyłki, doręczenia za pośrednictwem komornika*

SUMMARY Serving Court Letters. Commentary on
Art. 133, 135, 136, 139 and 139¹ of the Code of Civil
Proceedings Amended with the Act of 9 March 2023

This analysis presents consecutive regulations of the Act of 9 March 2023, namely the regulations that modify provisions of the Code of Civil Proceedings that concern serving court letters. First of all, the amendment to art. 133 § 3 of the Code of Civil Proceedings was discussed, which adapts statutory terminology to other changes introduced under the Act of 9 March 2023. Next, comments were presented on the 3rd sentence added to art. 135 § 2 of the Code of Civil Proceedings that concerns the service of court letters to a post office box of a party. After that, the

added art. 136 § 5 of the Code of Civil Proceedings was analysed, which obliges a party entered into CEiIDzG (Central Record and Information on Economic Activity) to notify a court of changes of service address disclosed in CEiIDzG. Then, the amendment to art. 139 of the Code of Civil Proceedings was presented that concerns the method of notifying dispatches and effects of the failure to disclose a change of service address in CEiIDzG. Finally, the changes to art. 139¹ of the Code of Civil Proceedings were discussed that concern the service of court letters or pleadings via a bailiff.

Keywords: *service in civil proceedings, service of court letters, service to a post office box, notifying a court of a change of service address, notifying a dispatch, service via a bailiff*

Doręczenia pism sądowych.

Komentarz do art. 133, 135, 136, 139 i 139¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.

Wprowadzenie

1. Odesłanie. Uwagi ogólne na temat ustawy z dnia 9 marca 2023 r.¹ zostały zamieszczone w pierwszym artykule z cyklu komentarzy do tej ustawy, opublikowanym w numerze 6 „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” z 2023 r.² Dane dotyczące ustawy (Kodeksu postępowania cywilnego³) zmienionej przez komentowany obecnie art. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. oraz zakres komentowania poszczególnych przepisów zostały wskazane w drugim artykule z cyklu komentarzy do tej ustawy, opublikowanym w numerze 7 „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” z 2023 r.⁴ Autor niniejszego artykułu nie powtarza zatem uwag tam zamieszczonych, odsyłając do tych opracowań.

¹ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

² I. Kunicki, *Właściwość rzeczowa sądu, wyłączenie sędziego. Wprowadzenie oraz komentarz do art. 17 i 49 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 6, s. 71–79.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.); dalej: k.p.c.

⁴ I. Kunicki, *Wyłączenie sędziego, reprezentacja strony oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 53¹ k.p.c., 68 k.p.c. i 87 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 7, s. 39–40.

15) w art. 133 w § 3 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub pełnomocnika do doręczeń, pisma sądowe doręcza się tym osobom”.

1. Istota art. 133 k.p.c. i jego zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. W przepisach art. 133 k.p.c. zostały określone podmioty, którym należy doręczać pisma sądowe – adresat pism sądowych (§ 1, 2 i 3) albo adres, na jaki doręczenia tych pism powinny nastąpić (§ 2¹, 2² i 2³)⁵. Artykuł ten ma pełne zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym zarówno przez sąd, jak i przez komornika sądowego.

2. Treść i istota zmiany § 3. Zmiana art. 133 § 3 zd. 1 k.p.c. polega na zastąpieniu słów „osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych” słowami „pełnomocnika do doręczeń”. Zmiana ta nie ma znaczenia normatywnego, gdyż w świetle dodanego przez ustawę z dnia 9 marca 2023 r. art. 88 § 2 k.p.c. osoba upoważniona do odbioru pism to właśnie pełnomocnik do doręczeń (w przepisie tym potraktowano te terminy jako synonimy)⁶. Zmiana komentowanego przepisu ujednoliciła zatem „jedynie” terminologię ustawową⁷, a stan prawny pozostał bez zmian.

⁵ Na marginesie należy zaznaczyć, że w art. 133 § 2¹, 2² i 2³ k.p.c. została uregulowana problematyka zbliżona do problematyki uregulowanej w art. 135 k.p.c. (miejsce doręczeń pism sądowych). Należy zatem uznać, że wskazane paragrafy art. 133 k.p.c. powinny być zamieszczone w art. 135 k.p.c.

⁶ Więcej na ten temat zob. I. Kunicki, *Pełnomocnictwo do doręczeń oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 88 i 91 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 8, s. 78 i nast.

⁷ Teza 13 Uzasadnienia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2650 IX kadencji Sejmu, s. 10 [online:] <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/o/4E1187E1F1916D16C12588CC-0058D95A/%24File/2650.pdf> (dostęp: 7.10.202); S. Kotas-Turoboyska, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023, s. 31; J. Gołaczynski, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz/Linia orzecznicza*, Warszawa 2023, s. 76.

Natomiast M. Dziurda przyjmuje, że w następstwie analizowanej zmiany ograniczono zakres zastosowania art. 133 § 3 k.p.c., który obecnie nie ma zastosowania „do jakichkolwiek innych osób upoważnionych do odbioru pism sądowych” (M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, s. 99). Należy zatem zaznaczyć, że art. 133 § 3 k.p.c., także przed dniem 1 lipca 2023 r., nie miał zastosowania do innych osób upoważnionych (uprawnionych) do odbioru pism sądowych wskazanych w art. 133 § 2, art. 138 § 2 i art. 141 § 2 k.p.c. (por. I. Kunicki, *Pełnomocnictwo...*, *op. cit.*, s. 79–80).

3. Wejście w życie i zastosowanie. Zmieniony przepis art. 133 § 3 zd. 1 k.p.c. wszedł w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i ma zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.).

16) w art. 135 w § 2 dodaje się zdanie trzecie w brzmieniu:
„Przepis art. 139 § 1 stosuje się odpowiednio”.

1. Istota art. 135 k.p.c. i jego zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. W artykule tym uregulowano miejsce doręczenia pism sądowych⁸. Przepis ten ma (odpowiednie) zastosowanie także w postępowaniu egzekucyjnym.

Jeżeli uczestnik chce w postępowaniu egzekucyjnym otrzymywać doręczenia pism na wskazany adres skrytki pocztowej, powinien złożyć stosowny wniosek do organu postępowania egzekucyjnego. Nie ma zaś znaczenia, czy w postępowaniu rozpoznawczym otrzymywał doręczenia do skrytki pocztowej.

2. Istota § 2 i dodanego zdania 3. W art. 135 § 2 k.p.c. uregulowano problematykę doręczenia pism sądowych na wniosek strony na wskazany przez tę stronę adres skrytki pocztowej.

Zdanie 3, dodane do art. 135 § 2 k.p.c., zawiera odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 139 § 1 k.p.c., a zatem przepisu regulującego doręczenie zastępcze przez tzw. awizo⁹ przesyłki, której „nie można doręczyć w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających”. Przy czym sam art. 139 § 1 k.p.c. również został znowelizowany ustawą z dnia 9 marca 2023 r.¹⁰

Bez zmian pozostały zdania 1 i 2 art. 135 § 2 k.p.c., a zatem – tak samo jak w dotychczasowym stanie prawnym – jeżeli strona wskaże skrytkę pocztową jako miejsce doręczenia pisma sądowego, to przesyłki nie doręcza się do tej skrytki, lecz pozostawia się ją w placówce pocztowej, a w skrytce pocztowej

⁸ Jak już zaznaczono wyżej (przypis 5), miejsce doręczeń pism sądowych uregulowano także wadliwie (tj. w niewłaściwym artykule – art. 133 § 2¹–2³ k.p.c.).

⁹ Przez pojęcie „awizo” należy rozumieć ściśle sformalizowane zawiadomienie, umieszczone w określonym miejscu, o pozostawieniu przesyłki sądowej w placówce pocztowej albo urzędzie właściwej gminy.

¹⁰ Por. niżej uwagi do tego artykułu.

pozostawia się tylko zawiadomienie o tej przesyłce. Listonosz unika zatem jedynie próby doręczenia bezpośredniego w mieszkaniu (miejscu siedziby) adresata oraz awizowania przesyłki w drzwiach mieszkania lub biura adresata albo w oddawczej skrzynce pocztowej. Doręczenie do skrytki pocztowej jest więc rodzajem doręczenia przez awizo (doręczeniem zastępczym).

4. Znaczenie odesłania. Odesłanie do stosowania art. 139 § 1 k.p.c. nie jest do końca jasne. Przede wszystkim trzeba uwzględnić specyfikę doręczenia do skrytki pocztowej i w konsekwencji zastosować art. 139 § 1 k.p.c. z dość dużymi modyfikacjami (wskazuje już na to odesłanie do „odpowiedniego stosowania”¹¹ art. 139 § 1 k.p.c.). W szczególności jednak dodane zdanie 3, odsyłające do stosowania art. 139 § 1 k.p.c., usuwa wątpliwości¹², że w wypadku doręczenia do skrytki pocztowej mamy do czynienia z awizowaniem przesyłki ze wszystkimi jego skutkami.

5. Podwójne awizo. W konsekwencji tego odesłania awizo powinno być powtórzone w skrytce pocztowej po bezskutecznym upływie siedmiu dni od dnia poprzedniego awizowania, a przesyłka powinna być zwrócona do nadawcy dopiero po drugim bezskutecznym awizowaniu na okres siedmiu dni (po czternastu dniach od dnia pierwotnego awizowania)¹³. Awizo jest jednak umieszczane w skrytce pocztowej, nie zaś w drzwiach mieszkania lub biura adresata albo w oddawczej skrzynce pocztowej.

6. Data doręczenia przesyłki. W razie nieodebrania przesyłki, mimo dwukrotnego bezskutecznego awizowania w skrytce pocztowej, przesyłka jest doręczona po upływie czternastu dni od dnia pierwotnego awizowania¹⁴.

7. Wejście w życie i zastosowanie. Przepis zawarty w zdaniu 3, dodanym do art. 135 § 2 k.p.c., wszedł w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i ma zastosowanie

¹¹ Więcej na ten temat zob. J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964, nr 10, s. 370 i nast.

¹² Teza 14 Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 10–11; S. Kotas-Turoboyska, *op. cit.*, s. 34; J. Gołaczyński, *op. cit.*, s. 80.

¹³ Por. § 6 ust. 1 i § 8 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 maja 2020 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym (Dz.U. z 2020 r., poz. 819 ze zm.); M. Dziurda, *op. cit.*, s. 101.

¹⁴ Por. tezę 14 Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 10–11; S. Kotas-Turoboyska, *op. cit.*, s. 34; J. Gołaczyński, *op. cit.*, s. 80; M. Dziurda, *op. cit.*, s. 101–102.

także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.).

17) w art. 136 dodaje się § 5 w brzmieniu:

„§ 5. Strona będąca przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej ma obowiązek zawiadamiać sąd o każdej zmianie adresu do doręczeń, o którym mowa w art. 133 § 2¹. Przepisy § 2 i 3 stosuje się odpowiednio”.

1. Istota art. 136 k.p.c. W artykule tym uregulowano powinność¹⁵ stron i ich przedstawicieli¹⁶ zawiadamiania sądu o każdej zmianie podanego wcześniej adresu¹⁷.

2. Istota paragrafu 5. Paragraf ten, dodany do art. 136 k.p.c., nakłada na stronę procesu¹⁸ będącą przedsiębiorcą wpisanym do CEiIDzG powinność zawiadamiania sądu (a tym samym innego organu postępowania, np. komornika sądowego) o każdej zmianie adresu do doręczeń, o którym mowa w art. 133 § 2¹ k.p.c. Zgodnie z ostatnio wskazanym przepisem pisma procesowe lub orzeczenia dla przedsiębiorcy wpisanego do Centralnej Ewidencji

¹⁵ Należy zaznaczyć, że wbrew treści przepisów art. 136 k.p.c. nie chodzi w nich o obowiązek zawiadamiania sądu o zmianie adresu, bowiem żaden podmiot nie ma uprawnienia jako odpowiednika tego „obowiązku”. Nie wchodzi zatem w grę wymuszenie wykonania tego „obowiązku”. Natomiast gdy strona nie dokona wskazanego zawiadomienia, powstają dla niej negatywne skutki procesowe w postaci przyjęcia fikcji skuteczności doręczenia. Zawiadomienie sądu o zmianie adresu jest ciężarem procesowym. Więcej na temat możliwości i powinności (ciężarów procesowych) oraz uprawnień i obowiązków procesowych zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 153–154.

¹⁶ Termin „przedstawiciele stron” obejmuje przedstawicieli ustawowych materialnoprawnych, a tym samym procesowych (np. rodzica), przedstawicieli ustawowych tylko procesowych (kuratora procesowego), przedstawicieli umownych (pełnomocników) oraz przedstawicieli strony z mocy postanowienia sądu (adwokat i radca prawny ustanowiony przez sąd, stosownie do treści art. 117 i nast. k.p.c.).

¹⁷ W art. 136 § 1 k.p.c. użyto terminu „zamieszkanie”, jednakże należy uznać, że chodzi tu o adres, pod którym strona mieszka, nie zaś o miejsce zamieszkania w rozumieniu art. 25–28 k.c. (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1610 ze zm.). Nie ma przy tym znaczenia, czy strona podała swój adres, czy też adres podała jej przeciwnik procesowy (inny uczestnik postępowania), jeżeli strona zainteresowana nie zakwestionowała prawidłowości podanego adresu.

¹⁸ Przepis ten dotyczy zarówno powoda, jak i pozwanego. Przez pojęcie „strona” należy także rozumieć innego uczestnika postępowania rozpoznawczego.

i Informacji o Działalności Gospodarczej doręcza się na adres do doręczeń udostępniony w tej ewidencji, chyba że przedsiębiorca wskazał inny adres do doręczeń. Dodany paragraf 5 może mieć zastosowanie tylko do dalszych (kolejnych) pism w sprawie, gdyż art. 136 § 2 k.p.c. w zw. z § 5 zd. 2 k.p.c.¹⁹ nakazuje pouczyć stronę o omawianej powinności zawiadamiania sądu przy pierwszym doręczeniu.

Należy przy tym zaznaczyć, że komentowany art. 136 § 5 k.p.c. dotyczy zawiadomienia sądu prowadzącego postępowanie o zmianie adresu do doręczeń, natomiast dodany art. 139 § 2¹ k.p.c.²⁰ dotyczy niedokonania przez przedsiębiorcę aktualizacji adresu w CEiIDzG²¹. Te dwa zagadnienia należy wyraźnie rozróżniać.

3. Zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. Dodany przepis art. 136 § 5 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, zarówno prowadzonym przez sąd, jak i przez komornika sądowego. Należy przy tym uznać, że w postępowaniu egzekucyjnym przepis ten dotyczy nie tylko strony, lecz każdego uczestnika postępowania.

4. Adres do doręczeń w CEiIDzG. Problematyka Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej została uregulowana w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy²². Ciężar podania adresu do doręczeń przez przedsiębiorcę wpisanego do tej ewidencji został uregulowany w art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o CEiIDzG. W razie zmiany adresu

¹⁹ Por. M. Dziurda, *op. cit.*, s. 103.

²⁰ Por. niżej uwagi do tego przepisu.

²¹ W sposób ogólny można stwierdzić, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o doręczeniach są nadmiernie rozbudowane i kazuistyczne, co prowadzi do sprzeczności pomiędzy nimi i do luk w prawie. Kolejne zmiany tych przepisów pogłębiają jeszcze wskazane zjawisko, co prowadzi w praktyce do przedłużania, a nawet paraliżu postępowania, w tym także przez wykorzystujące to zjawisko strony.

O ile, w pewnym zakresie, należy chronić pozwanego bądź dłużnika przed rozmyślnym podaniem błędnego adresu przez powoda (wnioskodawcę), aby uniemożliwić mu obronę (oszustwo procesowe), to niczym nieuzasadniona jest identyczna ochrona osób, które same podają swój adres, a zatem powoda czy innego wnioskodawcy wszczynającego postępowanie, podmiotu wskazującego swój adres w rejestrze albo ewidencji, a wreszcie nawet pozwanego (dłużnika), jeśli to on sam podaje sądowi albo ujawnia w rejestrze bądź ewidencji (nierzadko celowo) swój błędny adres.

²² T.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 541 ze zm.; dalej: ustawa o CEiIDzG.

wpisany przedsiębiorca jest „obowiązany” w ciągu siedmiu dni złożyć wniosek o zmianę wpisu w CEiIDzG (por. art. 15 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o CEiIDzG).

Należy przy tym podkreślić, że ujawniony w CEiIDzG powinien być adres do doręczeń, nie ma zatem znaczenia, gdzie przedsiębiorca mieszka, ani gdzie prowadzi działalność gospodarczą (por. art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o CEiIDzG)²³. Może być to zatem np. adres zaufanej osoby, która będzie odbierać korespondencję i przekazywać ją przedsiębiorcy. Nie ma także znaczenia, czy przedsiębiorca nadal mieszka pod dotychczasowym adresem i czy nadal prowadzi pod dotychczasowym adresem działalność gospodarczą, nawet jeżeli adres stałego wykonywania działalności gospodarczej ujawnił w CEiIDzG. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, a w szczególności komentowany art. 136 § 5 k.p.c.²⁴, dotyczą bowiem wyłącznie adresu do doręczeń. Adres ten po ujawnieniu w CEiIDzG pozostaje zawsze aktualny, aż do zmiany wpisu w CEiIDzG w tym zakresie. Adres ten nie może stać się nieaktualny przez czynności faktyczne (wyprawką z mieszkania, zmiana miejsca wykonywania działalności gospodarczej), ponieważ to od woli zainteresowanego przedsiębiorcy zależy, jaki adres do doręczeń ujawni w CEiIDzG.

W CEiIDzG może być jednak rozmyślnie ujawniony przez przedsiębiorcę od samego początku adres nieistniejący albo np. adres osoby, której nie zna albo z którą nie uzgodnił, że będzie odbierała i przekazywała mu korespondencję. Również w takich wypadkach ujawniony adres do doręczeń nie może być uznany za wadliwy, ponieważ to przedsiębiorca decyduje, na jaki adres chce otrzymywać doręczenia. Jeżeli podanie błędnego adresu jest wynikiem pomyłki przedsiębiorcy, to niedbalstwo jako postać winy (*negligentia culpa est*) również obciąża ujawniającego adres.

5. Znaczenie dodanego paragrafu. Dodany paragraf istotnie zmienił dotychczasowe zasady doręczania pism sądowych podmiotom wpisanym

²³ Por. także M. Dziurda, *op. cit.*, s. 103.

²⁴ Również w przepisach art. 133 § 2¹ i art. 139 § 2¹ k.p.c. konsekwentnie posłużono się terminem „adres do doręczeń”.

do CEiIDzG. Do tej pory bowiem nie było uregulowań szczególnych, a zatem dla skuteczności doręczenia dla podmiotu wpisanego do CEiIDzG wystarczyło wysłanie przesyłki pod adres wskazany w CEiIDzG i prawidłowe awizowanie przesyłki w razie nieodebrania bezpośredniego.

W swej istocie, abstrahując od przepisów szczególnych, § 5 dodany do art. 136 k.p.c. jest zbędny. Cały problem ze skutecznością doręczeń jest bowiem uregulowany w art. 133 § 2¹ k.p.c. Mianowicie skoro przepis ten stanowi, że pisma procesowe lub orzeczenia dla przedsiębiorcy wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej doręcza się na adres do doręczeń udostępniony w tej ewidencji albo rejestrze, chyba że przedsiębiorca wskazał inny adres do doręczeń, to doręczenie na adres ujawniony w CEiIDzG było zawsze skuteczne. Ze skuteczności doręczenia na adres ujawniony w CEiIDzG wynika także powinność poinformowania sądu o zmianie tego adresu.

Sytuacja pozostałaby niezmienną, gdyby – jak już zaznaczono – nie wprowadzono przepisu szczególnego – art. 136 § 5 k.p.c. Wówczas nie byłoby także problemów z doręczeniami na adres ujawniony w CEiIDzG i przedłużaniem postępowania przez nieuczciwych uczestników postępowania, na ogół pozwanych (dłużników). Z tego zaś względu, że chodzi o adres wskazany przez samego zainteresowanego, nie powstaje problem oszustwa (procesowego) ze strony przeciwnika procesowego, który mógłby wskazać nieprawdziwy adres pozwanego (dłużnika).

W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 9 marca 2023 r.²⁵ wskazano uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 103/06, zgodnie z którą do przedsiębiorcy ujawnionego w CEiIDzG nie jest możliwe zastosowanie instytucji z art. 139 § 3 k.p.c., a mianowicie pozostawienia pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia²⁶. Zapatrywanie to należy przyjąć jako trafne, gdyż w art. 139 § 3 k.p.c. jest wprost mowa o „stronie podlegającej wpisowi do rejestru sądowego”. Nie ma to jednak znaczenia, bowiem o skuteczności doręczenia na adres podany w CEiIDzG decyduje

²⁵ Por. też 15 Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 11.

²⁶ Uchwała SN z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 103/06, Lex nr 197687.

art. 133 § 2¹ k.p.c. Ponadto, jak przyjął Sąd Najwyższy we wskazanej uchwale z dnia 8 listopada 2006 r., zastosowanie art. 139 § 3 k.p.c. wymaga uprzedniego pouczenia przedsiębiorcy o przewidzianym w tym przepisie skutku. Również to zapatrywanie Sądu Najwyższego należy podzielić, ale tylko dlatego, że w przepisie art. 139 § 4 k.p.c. uregulowano *expressis verbis* konieczność tego pouczenia. Gdyby uregulowania tego nie było, doręczenie na adres ujawniony w rejestrze sądowym byłoby skutecznie niezależne od aktualności adresu i niezależnie od tego pouczenia.

Konsekwencją dodania komentowanego § 5 do art. 136 k.p.c. jest wprowadzenie uregulowania podobnego do art. 139 § 3 k.p.c., a zatem obecnie przesyłkę sądową dla przedsiębiorcy wpisanego do CEiIDzG, gdy adres podany w CEiIDzG jest niezgodny z adresem znajdującym się w aktach sądowych, pozostawia się w aktach sprawy tylko po uprzednim pouczeniu o skutkach zaniedbania poinformowania sądu o zmianie adresu (art. 136 § 5 k.p.c. w zw. z § 2 k.p.c.).

Dodanie § 5 do art. 136 k.p.c. ma jednak także to znaczenie, że sąd jest zwolniony z powinności sprawdzania w CEiIDzG, czy nie uległ zmianie adres do doręczeń strony²⁷.

6. Wejście w życie i zastosowanie. Dodany przepis art. 136 § 5 k.p.c. wszedł w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i ma zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.).

18) w art. 139:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających, pismo przesłane za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe należy złożyć w placówce pocztowej tego operatora, a doręczane w inny sposób – w urzędzie właściwej gminy. Zawiadomienie o złożeniu pisma umieszcza się w drzwiach mieszkania

²⁷ Tak samo M. Dziurda, *op. cit.*, s. 103.

lub biura adresata lub oddawczej skrzynce pocztowej, ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo złożono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, czynność zawiadomienia należy powtórzyć.”,

b) po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Jeżeli stronie będącej przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej nie można doręczyć pierwszego pisma w sprawie w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających lub w § 1 ze względu na nieujawnienie w tej ewidencji zmiany adresu do doręczeń, pismo to doręcza się na adres, pod którym strona zamieszkuje. W razie potrzeby doręczenia stronie pisma w sposób przewidziany w art. 139 koszty doręczenia obciążają tę stronę niezależnie od wyniku sprawy”.

I. Uwagi ogólne

1. Zakres zmian art. 139 k.p.c. W artykule tym uregulowano kilka różnych zagadnień z zakresu doręczania pism sądowych. W zmienionym § 1 uregulowane jest doręczenie zastępcze przez tzw. awizo, zaś w dodanym § 2¹ – niektóre skutki nieujawnienia CEiIDzG zmiany adresu do doręczeń przez przedsiębiorcę wpisanego do tej ewidencji.

2. Zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. Przepisy art. 139 k.p.c. mają pełne (odpowiednie) zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym, a przy tym niezależnie od tego, czy organem postępowania egzekucyjnego jest sąd, czy komornik.

3. Wejście w życie i zastosowanie. Przepisy art. 139 § 1 i 2¹ k.p.c. weszły w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i mają zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.).

II. Uwagi do zmienionego § 1 (lit. a)

4. Zakres zmian § 1. W zdaniu pierwszym tego paragrafu pomiędzy słowami „w drzwiach mieszkania” a słowami „lub oddawczej skrzynce pocztowej” dodano słowa „lub biura adresata”. W zdaniu tym zamieniono również słowo „pozostawiono” na słowo „złożono”. Ponadto dotychczasowe zdanie 1 paragrafu 1 podzielono na dwa zdania.

5. Znaczenie dodania słów „lub biura adresata”. Dotychczas pozostawienie pisma w drzwiach biura adresata nie było przewidziane jako forma zawiadomienia o przesyłce sądowej złożonej w placówce pocztowej lub w urzędzie właściwej gminy. Jeżeli zatem strona wskazała adres prowadzenia działalności gospodarczej, a listonosz²⁸ nikogo nie zastał w miejscu jej prowadzenia, to nie mógł zostawić zawiadomienia o przesyłce (awizować przesyłki) w tym miejscu (jeżeli nie było tam skrzynki pocztowej²⁹), lecz mógł zostawić zawiadomienie tylko w drzwiach mieszkania adresata³⁰. Adres zamieszkania osoby prowadzącej działalność gospodarczą mógł zaś być nieznany w sprawie, bowiem wystarczy, że przedsiębiorca wpisany do CEiIDzG ujawni tam adres do doręczeń (art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o CEiIDzG)³¹.

Obecnie zaś listonosz może pozostawić awizo w miejscu wskazanego adresu. Termin „drzwi biura adresata” należy bowiem rozumieć szeroko. Na przykład będą to drzwi lokalu, w którym prowadzona jest działalność gospodarcza, mimo że nie ma tam formalnie wyodrębnionego biura. Wydaje się jednak, że nie można pozostawić awizo w bramie posesji. Miejsce,

²⁸ Dotyczy to każdej osoby doręczającej przesyłkę sądową, wymienionej w art. 131 § 1 k.p.c.

²⁹ Por. postanowienie SN z dnia 4 września 2008 r., IV CZ 71/08, Lex nr 508851; uzasadnienie wyroku SA w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2009 r., I ACa 504/09, Lex nr 1120141; M. Dziurda, *op. cit.*, s. 108.

³⁰ Odmienne J. Gołaczyński, zdaniem którego w dotychczasowym stanie prawnym w praktyce nie było żadnych wątpliwości, że art. 139 § 1 k.p.c. odnosi się także do biura adresata (J. Gołaczyński, *op. cit.*, s. 89–90). Brak znaczenia normatywnego zmiany art. 139 § 1 k.p.c. podniesiony został także w tezie 16 Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 12 oraz przez S. Kotas-Turoboyską, *op. cit.*, s. 35. Natomiast treść uwag M. Dziurdy wskazuje, że autor ten przypisuje zmianie art. 139 § 1 k.p.c. znaczenie normatywne (M. Dziurda, *op. cit.*, s. 107–108).

³¹ Por. także wyżej uwaga 4 do art. 136 k.p.c.

w którym pozostawiono awizo, powinno być osłonięte przed wiatrem i deszczem oraz przed nieograniczonym dostępem osób trzecich³², tak aby adresat mógł zapoznać się z jego treścią w ciągu siedmiu dni.

6. Znaczenie zamiany słów. Zamiana słów „pozostawiono” na „złożono” nie ma znaczenia normatywnego. Stan prawny w tym zakresie pozostał bez zmian.

7. Podział zdania pierwszego na dwa zdania. Podział ten również nie ma znaczenia normatywnego; spowodował „jedynie”, że art. 139 § 1 k.p.c. stał się czytelniejszy.

III. Uwagi do dodanego § 2¹ (lit. b)

8. Istota § 2¹. W paragrafie tym uregulowano skutki niemożności doręczenia pierwszego pisma w sprawie dla przedsiębiorcy wpisanego do CEiIDzG ze względu na nieujawnienie w tej ewidencji zmiany adresu do doręczeń.

Przepis ten jest niezrozumiały. Mianowicie, jak już zaznaczono (por. wyżej uwagę 4 do art. 136 k.p.c.), adres do doręczeń ujawniony w CEiIDzG nie może zostać zmieniony w inny sposób niż przez dokonanie zmiany wpisu w CEiIDzG. Przedsiębiorca nie może zmienić go samą myślą, adres do doręczeń nie może też ulec zmianie przez czynności faktyczne, czyli np. przez zmianę mieszkania albo miejsca prowadzenia działalności gospodarczej. Adres ten nie jest bowiem powiązany z miejscem zamieszkania ani z miejscem prowadzenia działalności gospodarczej. Jeżeli nawet adres do doręczeń jest równocześnie np. adresem zamieszkania przedsiębiorcy, to po wyprowadzce z mieszkania adresem do doręczeń pozostaje adres ujawniony w CEiIDzG, zgodnie z wolą przedsiębiorcy. Jeszcze raz należy podkreślić, że adres do doręczeń ujawniony w CEiIDzG może zostać zmieniony

³² Należy zaznaczyć, że warunku niedostępności dla osób trzecich (np. dla wszystkich osób mieszkających na danej klatce schodowej i osób ich odwiedzających) i tym samym warunku poufności nie spełnia także pozostawienie awizo w drzwiach mieszkania adresata. W konsekwencji osoby trzecie mogą wyjąć z drzwi adresata i zabrać zawiadomienie o przesyłce sądowej, a także mogą zapoznać się z jego treścią.

tylko przez zmianę wpisu dotyczącą tego adresu. Nie ma zatem możliwości, aby zmiana adresu do doręczeń, o którym mowa, nie została ujawniona w CEiIDzG. Nieujawnienie powoduje bowiem, że zmiana taka nie dojdzie do skutku – nie będzie miała miejsca.

Kwestię skuteczności doręczenia na nieaktualny adres można by rozważać tylko wówczas, gdyby przedsiębiorca złożył wniosek o zmianę wpisu w zakresie adresu do doręczeń, stosownie do art. 15 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o CEiIDzG, a doręczenia dokonano przed aktualizacją wpisu przez podmiot prowadzący CEiIDzG³³. Co do zasady jednak adres do doręczeń ujawniony w CEiIDzG nie może stać się nieaktualny, a zatem komentowany art. 139 § 2¹ k.p.c. nie znajdzie zastosowania w praktyce.

9. Przedmiotowy zakres zastosowania. Komentowany § 2¹ dotyczy tylko pierwszego pisma w sprawie. W sytuacji gdy nie można doręczyć kolejnego pisma w sprawie, zastosowanie ma art. 136 § 2¹ k.p.c.³⁴ (por. także wyżej uwagę 2 do art. 136 k.p.c.).

10. Adres zamieszkania. Adres ten nie podlega ujawnieniu w CEiIDzG. Nie musi go wskazywać także powód, bowiem w świetle art. 126 § 2 pkt 1 k.p.c. wystarczy, że wskaże adresy ujawnione w CEiIDzG³⁵. W konsekwencji ustalenie adresu zamieszkania strony na potrzeby zastosowania art. 139 § 1 k.p.c. (doręczenia pierwszego pisma w sprawie na adres zamieszkania) obciąża organ postępowania (przewodniczącego, sąd, komornika). Dyskusyjne jest przy tym, czy organ postępowania może wezwać powoda (wnioskodawcę) do wskazania adresu, pod którym mieszka pozwany (uczestnik) pod rygorem zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c.³⁶

11. Koszty doręczenia. Zdanie ostatnie art. 139 § 2¹ k.p.c. zawiera szczególne uregulowanie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu. Należy podkreślić, że uregulowanie to ma zastosowanie także w postępowaniu egzekucyjnym.

³³ Zagadnienie to wykracza jednak poza ramy niniejszego komentarza.

³⁴ Teza 16 Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 12; por. także M. Dziurda, *op. cit.*, s. 109.

³⁵ Podobnie M. Dziurda, *op. cit.*, s. 112.

³⁶ Zastosowanie tego przepisu przyjmuje zaś M. Dziurda, *op. cit.*, s. 112, przy czym autor ten na s. 113 wyraża wątpliwości co do celowości takiego rozwiązania.

Koszty doręczenia, o których mowa we wskazanym zdaniu, to nie tylko opłata za doręczenie w wysokości 60 zł³⁷ należna komornikowi na podstawie art. 41 ust. 1 u.k.k.³⁸, lecz także w szczególności wszelkie wydatki sądu i komornika wynikłe z konieczności doręczenia pisma za pośrednictwem komornika.

19) w art. 139¹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli pozwany będący osobą fizyczną, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 zdanie drugie, nie odebrał wysłanego pod wskazany adres pozwu, innego pisma procesowego lub orzeczenia wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających ani nie ma zastosowania art. 139 § 2 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadamia o tym powoda, przesyłając mu odpis pisma sądowego dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego odpisu pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli pomimo nieodebrania przez adresata korespondencji aktualność wskazanego w pozwie adresu pozwanego nie budzi wątpliwości.”,

c) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Powód w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia mu zobowiązania, o którym mowa w § 1, składa do akt potwierdzenie doręczenia korespondencji pozwanemu za pośrednictwem komornika albo zwraca korespondencję wraz z dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie. Po bezskutecznym upływie terminu stosuje się przepis art. 177 § 1 pkt 6.”,

³⁷ Do tej opłaty ogranicza zaś omawiane tu koszty doręczenia M. Dziurda, *op. cit.*, s. 113.

³⁸ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1357 ze zm.).

d) dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W przypadku wykazania przez powoda dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie, korespondencję przesłaną w sposób przewidziany w art. 139 § 1 uważa się za doręczoną. Późniejsze doręczenie tej korespondencji przez komornika na ten sam adres nie powoduje ponownego rozpoczęcia biegu terminów, które ustawa wiąże z doręczeniem, o czym należy pouczyć pozwanego przy tej czynności”.

I. Uwagi wspólne

1. **Istota art. 139¹ k.p.c.** W artykule tym uregulowano problematykę zarządzenia przez przewodniczącego doręczenia pisma procesowego albo sądowego za pośrednictwem komornika. Kompetencje w tym zakresie ma także asystent sędziego (art. 47² k.p.c.).

2. **Zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym.** Przepisy art. 139¹ k.p.c. mają zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez sąd (referendarza sądowego). Oznacza to, że przewodniczący wydziału sądowego (asystent sędziego) w postępowaniu egzekucyjnym również może zarządzić doręczenie pisma za pośrednictwem komornika. Na tym etapie postępowania egzekucyjnego rzadko jednak dochodzi do sytuacji, gdy w sprawie³⁹ nie doręczono uczestnikowi wcześniej prawidłowo żadnego pisma. Na ogół bowiem, gdy organem postępowania egzekucyjnego (organem egzekucyjnym) jest komornik, pierwsze pismo w sprawie egzekucyjnej będzie już skutecznie doręczone. Może jednak się zdarzyć, że komornik błędnie przyjmie, iż pierwsze pismo w sprawie zostało skutecznie doręczone, a sprawa w następstwie skargi na czynność komornika trafi do sądu. Wówczas sąd, nie mając wiadomości o pierwszym skutecznym doręczeniu, powinien zastosować sposób doręczenia uregulowany w art. 139¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

³⁹ Chodzi tu o daną sprawę egzekucyjną. Nie mają znaczenia doręczenia dokonane w postępowaniu rozpoznawczym ani w innej sprawie egzekucyjnej.

Ponadto przepisy art. 139¹ k.p.c. mają zastosowanie, gdy sąd jest od początku postępowania egzekucyjnego organem tego postępowania (organem egzekucyjnym), a zatem w egzekucji świadczeń niepieniężnych – czynienia, nieczynienia (zaniechania) i znoszenia (art. 1049–1051¹ k.p.c.).

W postępowaniu egzekucyjnym⁴⁰ prowadzonym przez komornika sądowego zastosowanie art. 139¹ k.p.c. zostało wyłączone przez art. 759² § 2 k.p.c.⁴¹, zgodnie z którym do pism wysyłanych przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym przepisu art. 139¹ nie stosuje się. Komornik dysponuje zatem tylko dotychczasowymi sposobami doręczania własnych pism i przy ich doręczaniu nie może wydać zarządzenia w trybie art. 139¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. o doręczeniu przez innego komornika ani samemu zastosować art. 3a i 3b u.k.s.⁴²

Pomimo że art. 139¹ k.p.c. dotyczy doręczenia pisma procesowego⁴³ albo sądowego za pośrednictwem komornika, to fakt ten nie ma w zasadzie znaczenia dla komornika. Jeżeli bowiem przewodniczący zarządzi doręczenie pisma za pośrednictwem komornika i podmiot obciążony tym ciężarem zwróci się do danego komornika, komornik ten nie może odmówić podjęcia próby doręczenia (art. 9 ust. 2 u.k.s.) ani badać poprawności zarządzenia przewodniczącego. Dla komornika mają natomiast znaczenie przepisy art. 3a i 3b u.k.s., w których uregulowano postępowanie komornika przy doręczaniu pisma na skutek zarządzenia wydanego w trybie art. 139¹ k.p.c.⁴⁴

3. Zakres zmian. Przepisy art. 139¹ k.p.c. zostały rozbudowane. Zmienione zostały § 1 i 2, natomiast § 1¹ i 3 zostały dodane do tego artykułu.

⁴⁰ Dotyczy to także postępowań innych niż egzekucyjne prowadzonych przez komornika sądowego, do których art. 759² § 2 k.p.c. ma zastosowanie.

⁴¹ Przepis ten został zmieniony mocą art. 1 pkt 92 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.

⁴² Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1691 ze zm.).

⁴³ W istocie chodzi tu – tak samo jak w innych przypadkach doręczeń – o doręczenie pisma sądowego, gdyż pismo procesowe stanowi załącznik do doręczanego pisma sądowego (por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 111). W komentowanym przepisie wyliczono jednak enumeratywnie pisma sądowe i procesowe, do których przepis ten ma zastosowanie.

⁴⁴ Przepisy te również zostały częściowo zmienione przez art. 15 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.

4. Wejście w życie i zastosowanie. Zmodyfikowane przepisy art. 139¹ k.p.c. weszły w życie z dniem 1 lipca 2023 r. i mają zastosowanie także w postępowaniach wszczętych przed tym dniem (art. 31 i 19 ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2023 r.).

II. Uwagi do zmienionego § 1 (lit. a)

5. Zakres zmian § 1. W komentowanym paragrafie: 1) na początku, po słowie „pozwany”, dodano słowa „będący osobą fizyczną”; 2) słowa „pozwu lub” zamieniono na słowa „wysłanego pod wskazany adres pozwu”; 3) po słowach „innego pisma procesowego” dodano słowa „lub orzeczenia”; 4) pomiędzy słowami „poprzedzających” i „nie” zamieniono słowo „i” na słowo „ani”⁴⁵; 5) w wyliczeniu paragrafów przy art. 139 k.p.c. usunięto „-3”⁴⁶, pozostawiono zatem „art. 139 § 2”⁴⁷; 6) pomiędzy słowami „mu” a „odpis” usunięto słowa „przy tym”⁴⁸; 7) pomiędzy słowami „pisma” i „dla” dodano słowo „sądowego”; 8) pomiędzy słowami „tego” i „pisma” dodano słowo „odpisu”⁴⁷.

6. Dodanie słów „będący osobą fizyczną”. Dodanie tych słów powoduje, że komentowany przepis § 1 ma od dnia 1 lipca 2023 r. zastosowanie tylko wówczas, gdy pozwany (dłużnik) jest osobą fizyczną, nie zaś jak dotychczas do każdego pozwanego⁴⁸. Decyduje jednak data wydania zarządzenia przez przewodniczącego. Jeżeli zatem zarządzenie przewodniczącego wydane przed dniem 1 lipca 2023 r. w trybie art. 139¹ § 1 k.p.c. dotyczy doręczenia pisma innemu podmiotowi niż osoba fizyczna, komornik nie może odmówić podjęcia próby doręczenia, gdy zwróci się do niego o to powód.

⁴⁵ Zmiana ta ma znaczenie wyłącznie stylistyczne, a zatem nie będzie dalej omawiana.

⁴⁶ Także ta zmiana ma znaczenie wyłącznie stylistyczne, a zatem nie będzie dalej omawiana.

⁴⁷ Również dodanie tego słowa nie ma znaczenia normatywnego, w swej istocie jest jednak zbędne. Zgodnie z art. 140 § 1 k.p.c. pisma i orzeczenia doręcza się w odpisach. Wskazana zmiana oznacza zatem podwójne uregulowanie tej samej kwestii i powoduje, że „odpis pisma należy doręczyć w odpisie”.

⁴⁸ Tak też w tezie 17a Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 13 oraz M. Dziurda, *op. cit.*, s. 118.

7. Zamiana słów. Zamiana słowa „pozwu lub” na słowa „wysłanego pod wskazany adres pozwu” ma częściowo znaczenie stylistyczne w związku z dodaniem w komentowanym paragrafie słów „lub orzeczenia”.

Znaczenia normatywnego nie można również przypisać frazie „wysłanego pod wskazany adres”. Fraza ta odnosi się do wszystkich wymienionych w art. 139¹ § 1 k.p.c. pism procesowych i sądowych. Pomimo że dotychczas fraza ta nie występowała w komentowanym przepisie, mógł on być zastosowany tylko do pism wcześniej „wysłanych pod wskazany adres”. W konsekwencji, także w tym zakresie, stan prawny nie uległ zmianie.

8. Usunięcie wyliczenia paragrafów. Usunięcie z wyliczenia po art. 139 k.p.c. wskazania „-3” oznacza w istocie usunięcie z tego wyliczenia § 3 i 3¹, a także nieobjęcie nim dodanego § 2¹. *Prima facie* może zatem wydawać się, że dopuszczono możliwość doręczenia przez komornika pism w sytuacjach, których dotyczą art. 139 § 2¹, 3 i 3¹ k.p.c., a więc przedsiębiorcy wpisanemu do CEiIDzG, stronie podlegającej wpisowi do rejestru sądowego oraz osobom reprezentującym podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego, likwidatorom, prokurentom, członkom organów lub osobom uprawnionym do powołania zarządu⁴⁹. Należy jednak pamiętać, że pozo- stawiono w komentowanym paragrafie ogólne wyłączenie doręczenia pisma przez komornika, gdy ma zastosowanie „inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia”. Należy uznać, że dotyczy to m.in. niektórych spośród wskazanych wyżej przepisów, a mianowicie art. 139 § 3 i 3¹ k.p.c.⁵⁰

Jedynie co do przedsiębiorcy wpisanego do CEiIDzG przepis art. 139 § 2¹ k.p.c. *expressis verbis* stanowi o „potrzebie doręczenia w sposób przewidziany w art. 139”⁵¹. Chodzi zatem o konieczność doręczenia na adres zamieszkania tego przedsiębiorcy z powodu nieaktualności adresu do doręczeń ujawnionego w CEiIDzG (por. art. 139 § 2¹ k.p.c.)⁵². Jak już jednak

⁴⁹ Tak też w tezie 17a Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 13–14.

⁵⁰ Zagadnienie to nie jest oczywiste. Wymaga ono jednak odrębnego opracowania, gdyż znacznie wykracza poza zakres niniejszego komentarza. Por. także M. Dziurda, *op. cit.*, s. 117–119.

⁵¹ Ponadto w art. 139 § 2¹ k.p.c. nie przewidziano „innego skutku doręczenia”, o którym mowa w art. 139¹ § 1 k.p.c.

⁵² Por. także M. Dziurda, *op. cit.*, s. 119.

zaznaczono (por. wyżej uwaga 8 do art. 139 k.p.c.), przepis ten, co do zasady, nie znajdzie zastosowania w praktyce, ponieważ adres do doręczeń ujawniony w CEiIDzG nie może być nieaktualny.

9. Dodanie słowa „sądowego”. Zmiana ta nie jest do końca jasna. Należy uznać, że chodzi tu przede wszystkim o orzeczenie, o którym mowa w początkowej części art. 139¹ § 1 k.p.c., a które jako jedyne pismo sądowe podlega doręczeniu za pośrednictwem komornika. W rezultacie sąd nie przesyła powodowi niedoręczonych pism procesowych.

W następstwie użycia ogólnego sformułowania należy jednak uznać, że chodzi nie tylko o wspomniane orzeczenie, lecz o wszystkie pisma sądowe, których doręczenie było nieskuteczne, a zatem np. o pisma przewodnie lub zarządzenia dołączone do pism procesowych albo sądowych podlegających doręczeniu w sposób określony w art. 139¹ § 1 k.p.c.

III. Uwagi do dodanego § 1¹ (lit. b)

10. Istota § 1¹. W paragrafie tym zawarto wyłączenie zastosowania art. 139¹ § 1 k.p.c., a zatem wyłączono doręczenie wskazanego tam pisma przez komornika, „jeżeli pomimo nieodebrania przez adresata korespondencji aktualność wskazanego w pozwie adresu pozwanego nie budzi wątpliwości”. Niestosowanie art. 139¹ § 1 k.p.c. oznacza, że mimo nieodebrania pisma jego doręczenie uznaje się za skuteczne.

11. Podmiot decydujący o prawidłowości adresu. Prawidłowość (w tym aktualność) adresu nie powinna budzić wątpliwości przewodniczącego, który decyduje o doręczeniu pisma przez komornika. Jeżeli zatem przewodniczący uzna pismo za doręczone, gdyż „adres pozwanego nie budzi wątpliwości”, sąd orzekający w sprawie (referendarz sądowy) nie może już zająć odmiennego stanowiska.

12. Zakres zastosowania. Przepis art. 139¹ § 1¹ k.p.c. ma charakter ocenny. Trudno w tej chwili wyczerpująco wyliczyć, jakie okoliczności mogą decydować, że prawidłowość adresu pozwanego nie budzi wątpliwości. Przede wszystkim okoliczność ta wystąpi, gdy sam adresat potwierdzi

aktualność adresu; następnie – gdy w innej sprawie doręczono skutecznie bezpośrednio⁵³ adresatowi przesyłkę sądową pod tym samym adresem.

IV. Uwagi do zmienionego § 2 (lit. c)

13. Zakres zmian. W zmienionym § 2 wprowadzono dwie zmiany: 1) pomiędzy słowami „doręczenia” i „pozwanemu” słowo „pisma” zostało zamienione na słowo „korespondencji”⁵⁴; 2) pomiędzy słowami „zwraca” i „pod adresem” frazę „pismo i wskazuje aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa” zastąpiono frazą „korespondencję wraz z dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje”.

14. Zamiana fraz. Jak się wydaje, jedynym skutkiem zmiany słowa „pisma” na słowo „korespondencji” jest powinność zwrócenia przez powoda sądowi nie tylko pisma podlegającego doręczeniu pozwanemu, lecz całej korespondencji w tej sprawie, a zatem także pisma przewodniego adresowanego do powoda oraz koperty.

Dotychczas powód zwracając sądowi pismo w sytuacji określonej w art. 139¹ § 2 k.p.c., mógł wskazać inny, aktualny adres pozwanego. Obecnie możliwość ta została usunięta⁵⁵.

15. Dowód na piśmie. Dotychczas powód mógł udowodnić każdego rodzaju dowodem, że pozwany mieszka pod wskazanym adresem, mimo że nie odebrał pisma sądowego. Obecnie może być to tylko dowód na piśmie (dokument), a przy tym może być to dokument urzędowy albo prywatny⁵⁶.

⁵³ Adresat powinien potwierdzić własnoręcznie odbiór przesyłki. Nie wchodzi zaś w grę (nie usuwa wątpliwości co do aktualności adresu) np. odbiór przesyłki przez jego domownika. Natomiast w tezie 17b Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 14 jest mowa o tym, że „adres pozwanego jest sądowi znany z innych postępowań” (podobnie M. Dziurda, *op. cit.*, s. 123). Należy uznać to za bardziej ogólne ujęcie tego samego zagadnienia. Warto jeszcze dodać, że odbiór przesyłki bezpośrednio przez adresata w innej sprawie powinien nastąpić w bardzo zbliżonym czasie (najbardziej miarodajny byłby ten sam dzień), gdyż zmiana miejsca zamieszkania może nastąpić nazajutrz po odbiorze przesyłki albo w najbliższych dniach (por. także M. Dziurda, *op. cit.*, s. 127).

⁵⁴ Zmiana ta nie ma znaczenia normatywnego, nie będzie więc dalej omawiana.

⁵⁵ Por. M. Dziurda, *op. cit.*, s. 130.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 128.

Należy uznać, że dowód na piśmie może być złożony tylko *ex post*, po pierwszym nieudanym doręczeniu, nie zaś już przy składaniu pozwu⁵⁷. Przemawia za tym treść zdania 2 w art. 139¹ § 3 k.p.c., w którym jest mowa o „późniejszym doręczeniu pisma przez komornika”.

Oświadczenie zawarte w tym dokumencie może pochodzić od adresata pisma, jego domownika, a nawet od osoby trzeciej, np. sąsiada, który jest przekonany, że adresat mieszka pod danym adresem, albo od komornika (w trybie art. 3a ust. 5 albo art. 3b u.k.s.)⁵⁸. W oświadczeniu tym powinny być podane fakty świadczące o zamieszkiwaniu adresata pod wskazanym adresem, a interpretacja tych faktów zależy od przewodniczącego. Może to być także dowód doręczenia pisma bezpośrednio adresatowi w zbliżonym czasie w innej sprawie sądowej albo pozasądowej⁵⁹.

V. Uwagi do dodanego § 3 (lit. d)

16. Istota § 3. W paragrafie tym uregulowano skutki „wykazania przez powoda dowodem na piśmie, że pozwany zamieszkuje pod adresem wskazanym w pozwie”. Przede wszystkim doręczenie jest wówczas dokonane z chwilą upływu terminu do odbioru pisma po dwukrotnym prawidłowym jego awizowaniu⁶⁰. Od tej daty powstają zatem skutki procesowe i materialne doręczenia danego pisma⁶¹, w tym także rozpoczynają bieg terminy, o których mowa w komentowanym § 3.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 124 – odmiennie.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 126–128. Natomiast W tezie 17c Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 15 wskazano tylko (ale „w szczególności”) możliwość udowodnienia pismem pochodzącym od komornika.

⁵⁹ Por. M. Dziurda, *op. cit.*, s. 124, 126–127.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 135. Należy podzielić pogląd tego autora, że uznanie z datą wsteczną, często po upływie kilku miesięcy, że doręczenie nastąpiło skutecznie, budzi zasadnicze wątpliwości co do możliwości obrony swoich praw przez pozwanego.

⁶¹ Więcej temat skutków materialnoprawnych i procesowych doręczenia pozwu pozwanemu zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 242–243.

Jest przy tym oczywiste⁶², że jeżeli dane pismo doręczono po raz kolejny, to doręczenie to nie wywołuje ponownie skutków doręczenia pisma. Sytuację komplikuje (po raz kolejny) konieczność pouczenia pozwanego o tych okolicznościach. Należy uznać, że pouczenie to nie ma wpływu na wskazane wyżej skutki, a zatem jego zaniechanie nie powoduje, że skutki materialne i procesowe powstają dopiero po drugim doręczeniu⁶³. Pouczenie ma więc charakter czysto informacyjny i *de lege ferenda* jest zbędne. Pouczenia, o którym mowa, powinien dokonać komornik, doręczając pismo.

dr hab. Ireneusz Kunicki, prof. UŁ, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego; ORCID: 0000-0001-9824-7789

Literatura przedmiotu

- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023.
- Dziurda M., *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023.
- Gołaczyński J., *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.3.2023 r. Komentarz/Linia orzecznicza*, Warszawa 2023.
- Kotas-Turoboyska S., *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023.
- Kunicki I., *Właściwość rzeczowa sądu, wyłączenie sędziego. Wprowadzenie oraz komentarz do art. 17 i 49 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 6.
- Kunicki I., *Wyłączenie sędziego, reprezentacja strony oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 53¹ k.p.c., 68 k.p.c. i 87 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 7.
- Kunicki I., *Pełnomocnictwo do doręczeń oraz pełnomocnictwo procesowe. Komentarz do art. 88 i 91 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9 marca 2023 r.*, PPE 2023, nr 8.
- Nowacki J., „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964, nr 10.

⁶² W tezie 17c Uzasadnienia rządowego..., *op. cit.*, s. 15 wskazano, że dodanie § 3 w art. 139¹ k.p.c. na celu „wyjaśnienie możliwych wątpliwości interpretacyjnych”. Tymczasem żadne wątpliwości interpretacyjne tu nie zachodzą. Jeżeli bowiem doręczenie jest skutecznie dokonane w określonej chwili, to ze wszystkimi tego konsekwencjami.

⁶³ Odmienne M. Dziurda, zdaniem którego w razie braku pouczenia skutek przewidziany w art. 139¹ § 3 k.p.c. nie następuje (M. Dziurda, *op. cit.*, s. 134). Należy zatem zaznaczyć, że nie ma żadnych podstaw prawnych do poparcia takiego stanowiska, a w szczególności do przyjęcia, że brak pouczenia powoduje wyłączenie zastosowania wielu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i przepisów materialnoprawnych dotyczących powstania skutków materialnoprawnych i procesowych z chwilą doręczenia pozwu, innego pisma procesowego albo orzeczenia.

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1610 ze zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1357 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 541 ze zm.).

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1691 ze zm.).

Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; druk sejmowy nr 2650 IX kadencji Sejmu [online:] <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4E1187E1F1916D16C12588CC0058D95A/%24File/2650.pdf> (dostęp: 7.10.2023).

Orzecznictwo

Uchwała SN z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 103/06, Lex nr 197687.

Postanowienie SN z dnia 4 września 2008 r., IV CZ 71/08, Lex nr 508851.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2009 r., I ACa 504/09, Lex nr 1120141.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Egzekucja świadczeń alimentacyjnych

Stan prawny
a rzeczywistość

redakcja naukowa
Andrzej Marciniak

OSRODEK NAUKOWO-SZKOLENIOWY
PRZY KRAJOWEJ RADZIE KOMORNICZEJ

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA SP. Z O.O.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel.: +48 664 962 310

e-mail: ppe@currenda.pl

www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl